

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

katedra regionálního managementu

Bakalářská práce

Modernizace společnosti a její projevy na regionální úrovni

Vypracoval: Kevin Aujezdecký

Vedoucí práce: PhDr. Miloslav Lapka CSc.

České Budějovice 2016

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kevin AUJEZDECKÝ**
Osobní číslo: **E13327**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Strukturální politika EU pro veřejnou správu**
Název tématu: **Modernizace společnosti a její projevy na regionální úrovni.**
Zadávající katedra: **Katedra regionálního managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem práce je najít v regionu (ve vybrané lokalitě) ekonomicko-sociální znaky modernizace v časové řadě zahrnují období před r 1989, po roce 1989 a po vstupu ČR do EU. Jaký je vztah lokální komunity k projevům modernizace?

Metodika práce:

Teoretická rešeršní část, na jejím základě vymezení základních pojmů modernizace, první, druhá a třetí vlna modernizace, venkov, venkovská komunita, vesnice. Analytická část: stanovení nenulové hypotézy, na základě teorie modernizace stanovení sledovaných ukazatelů, ze statistických dat za regiony, porovnání v časové řadě a interpretace z hlediska výzkumné otázky. Konstrukce mapy volebních preferencí. SW analýza modernizace pro danou lokalitu.

Rámcová osnova:

1. Úvod do problematiky, 2. Cíl práce a metodika, 3. Pojmový aparát práce - teoretická rešeršní část, včetně vlastních metodologických úvah nad používanými klíčovými pojmy, zdůvodnění proč si student vybral právě tyto definice pojmů. 4. Popis problému nebo území, 5. Metody sběru dat, 6. Výsledky, 7. Interpretace a diskuse, 8. Závěry, 9. Použitá literatura, 10. Přílohy.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 40-50 stran formátu A4
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

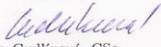
1. Blažek, B. (1998). Venkov, města, média.
2. Disman, M. (2000). Jak se vyrábí sociologická znalost. UK Praha, Karolinum.
3. Hudečková, H., & Lošták, M. (2000): Sociologie I. ČZU.
4. Z Českého Ráje a Podkrkonoší? supplementum 10, (2005): Ruralismus jeho kořeny a dědictví. Semily.
5. Lapka, M. (2008). Úvod do sociologie krajiny, Praha, Karolinum.
6. Understanding Ordinary Landscapes, (1997): Edited By P. Groth and T. W. Bresl, Chapter 15., Yale University Press.shar,
7. Vajshar A. (2011). Současný stav a vývojové tendence jihomoravského venkova. Dostupné na: <http://redir.netcentrum.cz/?noaudit&url=http%3A%2F%2Fwww%2Eruraldevelopment%2Ecz%2Fresultscz%2Ehtml>

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miloslav Lapka, CSc.
Katedra regionálního managementu

Datum zadání bakalářské práce: 1. prosince 2014
Termín odevzdání bakalářské práce: 17. dubna 2016

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (25)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlinová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 16. března 2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to - v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

Kevin Aujezdecký

22. března 2016

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval PhDr. Miloslavu Lapkovi CSc., který mě svou knihou *Rolník a krajina* inspiroval k výběru tématu a dobrými radami a dohledem pomohl k sepsání kvalifikační práce.

Poděkování patří rovněž všem starostům a starostkám, kteří byli tak velkorysí a vstřícní, že poskytli rozhovory, na jejichž základě práce vznikla.

V neposlední řadě též děkuji svým nejbližším, rodině a přítelkyni. Svou neustálou podporou, i ve chvílích kdy se nedařilo, mi vytvořili ideální podmínky pro studium a vzdělávání.

Obsah

Obsah	1
1. Základní podmínky práce	3
1.1 Abstrakt	3
1.2 Úvodem	4
1.3 Cíl práce	4
1.4 Metodika práce	5
2 Teorie modernizace	6
2.1 Jedna, dvě, tři vlny?	7
2.1.1 První vlna	7
2.1.2 Druhá vlna	9
2.1.3 Třetí vlna?	11
2.1.4 Současná třetí vlna	12
3 Venkov a venkovská krajina	14
3.1 Rurální oblasti: součást Čech a problémy jejich vymezení	14
3.2 Proměny českého venkova	15
3.3 Soběslavsko	17
3.4 Odvětvová (sektorová) zaměstnanost obyvatel jako znak modernizačního procesu.	18
3.4.1 Situace v ČR	18
3.4.2 Situace ve vybrané lokalitě	19
4 Politická orientace obyvatel SO ORP Soběslav – analýza volebních výsledků voleb do poslanecké sněmovny ČR	21
4.1 Čerpání financí do venkovských regionů	25
4.2 Programové období 2007-2013	25
4.2.1 Společná zemědělská a rybářská politika (CAP)	25
4.2.2 Strukturální politika EU	26

4.3	Programové období 2014-2020	27
5	Kvalitativní výzkum, sonda mezi Soběslavské starosty	29
5.1	Metodický podklad.....	29
5.2	Výzkumné otázky.....	30
5.3	Výsledky, interpretace a diskuse	31
5.4	Modernizace – reálný jev?	40
6	SW analýza modernizace pro region	41
6.1	Financování obcí	41
6.2	Zaměstnanost.....	42
6.3	Sociální soužití a zachování tradic	42
6.4	Udržitelnost zemědělství a krajiny.....	43
6.5	Celkový dopad modernizace	44
7	Závěry.....	45
8	Summary.....	46
9	Seznam použité literatury	47
10	Internetové zdroje, odkazy	49

1. Základní podmínky práce

1.1 Abstrakt

Cílem práce je nalézt v regionu ekonomicko-sociální znaky modernizace v komunistické éře i po jejím konci a v novodobých dějinách. Sestavení a následná komparace mapy volebních preferencí s názory starostů na sociální a ekonomické poměry na Soběslavsku. Druhotným cílem je pak zhodnocení přínosu technologického pokroku na rurální oblasti. Kompletně zanalyzovat situaci udržitelného rozvoje v regionu.

Práce je rozložena do dvou rovin, z nichž první teoretická, popisuje základní použité pojmy modernizace, venkov, venkovská komunita, krajina. Definuje region z demografického a geografického hlediska. Druhá, analytická část, vymezuje sledované ukazatele a snaží se nalézt ekonomicko-sociální znaky modernizace na Soběslavsku. Její součástí je též vyhodnocení polootevřeného dotazníku pokládaného starostům obcí k otázce modernizace a jejího přínosu. Poslední částí práce je analýza silných a slabých stránek modernizace pro region.

The objective of this bachelor thesis is to find social and economic issues of the process of modernization in the selected region in the course of the communistic era, after the Velvet revolution up to now. The thesis contains a map of voting preferences, based on the data from the Czech Statistical Office, and the results of a questionnaire with the mayors' opinions about the social and economic development in Sobeslav region. The bachelor thesis ranks technology progress in rural localities and presents an analysis of the sustainable development, mainly in the field of agriculture.

The first one, the theoretical part, describes conceptions of modernization, countryside, countryside community and landscape. The second one, the analytic part, defines indicators of modernization and evaluates the open questionnaires and interviews with local mayors. The work presents SW analysis focusing on modernization in the region.

1.2 Úvodem

Modernizace je v současné době jedním z nejpoužívanějších termínů v politických, ekonomických a mnohdy i sociologických či filosofických kruzích. Lidem je často naznačováno, že to co je moderní je automaticky dobré, snad každý již slyšel onu okřídlenou větu: „Musíme jít s dobou, musíme modernizovat!“ Co si však pod pojmem modernizace představit, jak k ní lidstvo dospělo a je opravdu tak přínosná pro všechny oblasti sociálního soužití?

Jihočeský kraj, kraj s nejnižší hustotou zalidnění v ČR, místo se silnou rurální tradicí a velkým podílem venkovských oblastí, prodělal v komunistické éře silný otřes, kdy veškeré venkovské hodnoty byly rolníkům násilně vytlačovány z hlav. Komunisté odmítali myšlenku soukromých statků, kde je morálka a mezilidské vztahy tak silnou silou, že by mohla vést silný odpor proti vnějším pravidlům. Venkov s velkými ztrátami přežil a nyní by se dalo očekávat, že se znovu probudí. Realita je však jiná. Na rurální oblasti je vyvíjen další, jiný, modernizační tlak. Jaký je postoj venkova k dnešnímu světu?

1.3 Cíl práce

Cílem práce je nalézt ve vybraném regionu ekonomicko-sociální znaky modernizace, zejména v oblasti zaměstnanosti obyvatel, v komunistické éře i po jejím konci a v novodobých dějinách (zejména po vstupu ČR do EU). Sestavení a následná komparace mapy volebních preferencí s názory jednotlivých starostů na sociální a ekonomické poměry na Soběslavsku. Druhotným cílem je pak zhodnocení přínosu technologického pokroku na rurální oblasti. Kompletně zanalyzovat situaci udržitelného rozvoje v regionu.

Formou dotazníkového šetření zjistit a vyhodnotit zda se menší obce mohou realizovat z Evropských peněz a rozvíjet sebe i své okolí? Jak se staví zastupitelé malých obcí s pověřeným obecním úřadem k čerpání dotací, a je možné udržet rurální tradici v kontextu moderní politiky rozvoje venkova? Jsou rurální komunity připraveny modernizovat se a přiblížit se svým chováním i smýšlením blíže k městům?

1.4 Metodika práce

Práce je rozložena do dvou rovin, z nichž první teoretická, popisuje základní použité pojmy modernizace, venkov, venkovská komunita, krajina. Definuje vybraný region (Soběslavsko) z demografického a geografického hlediska.

Druhá, analytická část, vymezuje sledované ukazatele, snaží se nalézt ekonomicko-sociální znaky modernizace na Soběslavsku, v období před rokem 1989, po sametové revoluci, a po vstupu ČR do EU (1. 5. 2004). Její součástí je též sestavení mapy volebních preferencí na základě údajů Českého statistického úřadu a vyhodnocení polootevřeného dotazníku pokládaného jednotlivým starostům obcí k otázce modernizace a jejího přínosu. Poslední částí práce je analýza silných a slabých stránek modernizace pro region.

2 Teorie modernizace

Ještě předtím než se budeme věnovat samotné teorii modernizačních vln, je důležité objasnit si termíny tradiční a moderní společnost.

Za tradiční společnost se může označit společnost řádu a danosti. V takovéto společnosti lidé nepochybují o svých rolích. Typickým příkladem je společnost středověká, kde šlechta s králem drželi ve svých rukách veřejnou moc a lokální trhy téměř neexistovaly, lidé pracovali na svých polích a starali se jen o vlastní životy. Respektovala se nepsaná pravidla, nezaměstnanost nebyla hlavním světovým tématem a inovace zdaleka nebyly tak důležité a významné jako v současnosti. Až na počátku 18. století se objevily první významnější ekonomické myšlenky a společnost se začala modernizovat.

Moderní společnost už se sama řídí, je (alespoň teoreticky) založena na sociálních jistotách a ekonomickém růstu. Klasičtí sociologové jako Max Weber nebo Georg Simmel shledávají odlišnost moderny od tradiční společnosti ve čtyřech základních znacích. Jedná se o zobecnění mezilidských vztahů, kdy ztrácejí svoji váhu a moc přechází k veřejným institucím, které řídí nebo alespoň výrazně ovlivňují naše životy. S tím úzce souvisí proces individualizace. Každý jedinec se řídí vlastními hodnotami a musí se neustále rozhodovat sám za sebe. (Hudečková & Lošťák, 2000) Nutno podotknout, že osamostatnění není naší dobrovolnou volbou, ale je zapříčiněno vnějším nátlakem zrychlující se společnosti. Třetím znakem je rozdělení společnosti na jednotlivé dílčí oblasti, jež fungují v částečné někdy i v absolutní nezávislosti. Postupně se od sebe oddělily ekonomika, politika, věda a technika, kultura a náboženství ztratilo své výsadní postavení. To vše může vést k pocitům anomie¹. Poslední nedílnou součástí moderní společnosti je její racionalizace. Společnost se sama snaží přesně odhadnout svůj vývoj a bránit se případným negativním vlivům. Neustále se posouvá dopředu, zkvalitňuje kvalitu života svých členů, podrobuje veřejnou moc do rukou obyvatel a vlády pomalu ustupují. Jak ale onen proces modernizace vypadá v praxi, případně jaký užitek přináší, je dosti abstraktní otázkou.

¹ Anomie je definována Emilem Durkheimem v díle Sebevražda (1897), jako stav moderní společnosti, kde přestávají platit základní pravidla a normy a vzniká chaos, protože nové normy ještě nezačali platit.

2.1 Jedna, dvě, tři vlny?

2.1.1 První vlna

Jak již bylo řečeno, modernizace společnosti souvisí zejména s podporou ekonomického růstu. Prvními teoretiky modernizace byly po druhé světové válce američtí sociologové Talcot Parsons a Marion J. Lewy. První teorie modernizace vznikly z potřeby amerického prezidenta Harryho Trumana najít odpovědi na otázky, proč dochází k výrazným sociálním změnám a jak budou pokračovat? A odpovědi byly skutečně nalezeny, v první vlně modernizačních teorií (1946 – cca 1980).

V této době byla za hlavní motor posunu společnosti považována industrializace. Průmyslové revoluce byly dobrým základem pro ekonomický růst (jak se zdálo), společnost vykazovala téměř plnou zaměstnanost a Talcot Parsons dokonce označil poválečnou společnost jako „společnost hojnosti.“ Sociální vývoj nesli tzv. modré límečky (dělníci priméru a sekundéru), blahobyt byl zajištěn rozvojem práce a neustálého navyšování kapitálových kapacit. Byly dokonce vypracovány jakési univerzální vzorce aplikace modernizace pro všechny ekonomiky na světě (zejména byly doporučovány zemím „chudého evropského jihu“), které měly zajistit ekonomický růst.

Vše vypadá velmi idealizovaně, ale první vlna modernizace měla několik zásadních nedostatků. Už v padesátých letech někteří politologové naznačovali, že modernizace může přinést ekonomickou stabilitu země, nikoliv stabilitu politickou. Ukazovali i na fakt, že jednotná modernizace je neproveditelná, neboť stupeň vývoje civilizací je všude na světě rozdílný a jednotlivé národní trhy nejsou připraveny na neustálé posilování. Tyto předpoklady se ukázaly jako pravdivé a správné v sedmdesátých letech, kdy i silné státy procházely finanční a ekologickou krizí a modernizace musela ustoupit hospodářskému cyklu.

Druhým problémem byl fakt, že sociologové se nedokázali shodnout, co přesně pojem modernizace znamená a kde jsou její hranice. Různily se názory, zda do teorií zahrnout proces urbanizace², změny lidských hodnot atd. Tento problém platí dodnes. Překážkou byla i otázka jak vlastně stupně modernizace měřit.

Ani přechod společnosti z tradiční k moderní nebyl zcela jasný. U některých komunit nastává situace, kdy si záměrně ponechávají prvky společnosti tradiční a shle-

² Urbanizace = Soustředování hospodářských a sociálních aktivit do velkých měst, na úkor venkova

dávají je efektivnějšími než přechod k moderně, proč se tak děje na to sociologové nedokázali najít přesvědčivou odpověď.

„S výjimkou Samuela Eisenstadta se nepřipouštělo, že částečně modernizované společnosti (sociální útvary) vůbec nemusejí představovat pouze přechodnou vývojovou fázi, nýbrž že se mohou stát trvalým stavem celých společností.“ (Keller, 2007)

Pod tlakem okolního světa odpoutal se T. Parsons v roce 1964 od svých původních myšlenek a ve svém díle *Universal of society* se spíše přiklání k sociálnímu darwinismu Herberta Spencera z konce 19. století. Parsons hovoří o sociální adaptabilitě, kterou vysvětluje modernizaci jako proces přizpůsobení se společnosti okolnímu prostředí.

V roce 1973 poprvé v USA počet bílých límečků (pracovníci ve službách a státní správě) převyšuje četnost límečků modrých. Vstupujeme tak do společnosti postindustriální, kterou popisuje Daniel Bell ve své knize *Příchod postindustriální společnosti* (Bell, 1973). Společnost průmyslu se velmi rychle mění ve společnost služeb. To otevírá dveře pro druhou vlnu modernizačních úvah.

2.1.2 Druhá vlna

Po chudších sedmdesátých letech se v následující dekádě začínají sociologické názory na modernizaci výrazně štěpit. Vznikají dva zásadní myšlenkové proudy, které líčí proces vývoje společnosti ve dvou odlišných rovinách.

Prvním směrem jsou tzv. jednosměrné teorie modernizace. Sociologové jako Wolfgang Zapf nebo Richard Münch ve svých úvahách navazují na T. Parsonse, když tvrdí, že postindustriální společnost služeb může fungovat stejně dobře, jako tomu bylo v případě poválečné společnosti průmyslu. A to i přesto, že je postižena několika krizemi. Sociální nerovnováhou – na trhu se projevuje relativně vysoká míra nezaměstnanosti a některé skupiny lidí jsou odsouvány na okraj společnosti. Vznikají politické problémy, kde můžeme na konci minulého století hovořit o krizi demokracie a neustálém štěpení politických názorů, což způsobuje celkovou nestabilitu systému. Nemůžeme nezpomenout ani na krizi ekologickou, kdy se poprvé objevují úvahy o mezích růstu (pozn. I. D. Meadows; 1972) a společnost si stále více uvědomuje že, při snaze o ekonomický růst je důležité sledovat i environmentální důsledky. Jednosměrní teoretikové přicházejí s elegantním, leč nedokonalým řešením, když tvrdí že, společnost spěje k dokonalé diferenciaci (dělení sociálních rolí), která ji napomůže inovovat a všechny nesrovnalosti překonat. Wolfgang Zapf zastává odvážný názor že, každá krize je vlastně dobrá. Jeho myšlenky popisují pozitivní vliv i hlubokých krizí, které nutí lidstvo je řešit a tím se posouvat vpřed.

Se svojí vlastní koncepcí modernizace přichází druhý proud druhé vlny tzv. emancipační teorie modernizace. Zygmunt Bauman a Ulrich Beck hovoří o tom, že:

„Pevná struktura sociálních vztahů je nahrazena strukturou tekutou (proměnlivou sítí interakcí), a to nárazově. S tím souvisí i fakt, že společnost přechází od průmyslového kapitálu ke kapitálu finančnímu a tím způsobuje konec vzájemné závislosti kapitálu a práce. Společnost se individualizuje a každý je nucen sledovat vlastní cíle, což může být složité pro nižší a střední třídu. Průmyslová společnost ztrácí svůj vliv a stává se velmi rychle společností tradiční.“(Keller, 2007)

Proti tomu se staví český sociolog Pavel Machonin, jež upozorňuje na to, že změny se dějí, ale oproti názorům Baumana se tak děje přirozeně a harmonicky. Machonin sestavuje několik tříd, do kterých se lidé dají automaticky zařadit, avšak varuje před faktem,

že v Čechách existuje střední třída jen proto, že pro ni byly vytvořeny výhodné podmínky. Současné uspořádání společnosti hodnotí negativně, když poukazuje např. na situaci, kdy existuje vysoké množství vzdělaných lidí. V důsledku zvyšujícího se počtu lidí se středním nebo vysokoškolským vzděláním dochází k jejich nedostatečnému ohodnocení. Zároveň však věří, že modernizace zapříčiní přiblížení nejvlivnější vrstvy obyvatel (pozn. nejvlivnější nemusí znamenat nejvzdělanější) k ostatním. Pokud se tak nestane, společnost se rozdělí na dva tábory. Hrstku úspěšných a masu neúspěšných. Zde můžeme vysledovat paralelu s myšlenkami Vilfreda Pareta³.

³ Známa Paretovská teorie mas a elit.

2.1.3 Třetí vlna?

Zatímco většina sociologů 20. století se spokojila s tím, že vlny modernizace byly pouze dvě manželé Alvin a Heidi Tofflerovi definují proces modernizace ve svém filozoficko-sociologicky-teologickém díle *Nová civilizace – Třetí vlna a její důsledky* pod jiným úhlem pohledu. A sice jako proces celkových změn zapříčiněných technologickým pokrokem. V Tofflerových úvahách nalezneme toto:

„Až doposud lidstvo prošlo dvěma velkými vlnami změny a každá z nich přitom do značné míry vymazala předchozí kultury nebo civilizace a zaměnila je takovými způsoby života, které si předchůdci nedovedli představit. První vlně změny – zemědělské revoluci – trvalo tisíciletí, než se vyčerpala. Druhá vlna – růst průmyslové civilizace – zabrala pouhé tři stovky let. Dnes jsou dějiny ještě zrychlenější. Je pravděpodobné, že třetí vlna proletí dějinami a završí se během několika dekád. My, kteří jsme se ocitli na Zemi v tomto explodujícím okamžiku, pocítíme tedy plný dopad třetí vlny v průběhu svých životů.“ (Toffler, 2001)

Lidstvo se komplexně mění ve svém životním stylu, v pojetí práce a v chápání rodiny. Vnímání sociálních rolí je zkreslené stejně jako naše vědomí. Tím vzniká zcela nová civilizace. Nacházíme se nyní ve společnosti informací, technologií a znalostí. Bílé límečky již převládají, terciální sektor dominuje. Modernizace je chápána jako nárůst množství informací, což nutně neznamená nárůst vědění a přiblížení se pokroku. Koncept třetí vlny se tedy výrazně liší od politicky motivovaných analýz T. Parsonse a dalších poválečných teoretiků, ale i od úvah současných sociologů Zygmunta Baumana nebo Wolfganga Zapfa. Tak hovoří teorie z hlediska filosofie a teologie a vědách jim blízkých. Nyní jak popisuje současnou situaci ekonomie, sociologie, či spojení obou disciplín sociální ekonomie.

2.1.4 Současná třetí vlna

Společnost 21. století je bez pochyby společností služeb, když technický pokrok posílil natolik, že polovina lidí na celém světě by byla bez elektřiny a internetu zcela bezradná. Změnil se proto i pohled ekonomů na současný vývoj lidstva. Od začátku prvotních ekonomických úvah (merkantilisté a fyziokraté) se předpokládalo, že výrobní faktory práce, půda a kapitál jsou nevyčerpatelné a ekonomická sféra lidského počínání může neomezeně růst. Prvním kdo se postavil proti, byl anglický ekonom Adam Smith, jež označil za limitující faktor půdu. Jeho myšlenky dále rozvedl a upřesnil David Ricardo, který shledával meze ve využívání přírodních zdrojů. Od těchto myšlenek se odrazilo i současné uvažování sociologů a ekonomů. Na konci 20. století se rozštěpila ekonomická uvažování o limitovaných výrobních faktorech na tři hlavní proudy. Všechna odvětví pak vycházejí z myšlenky, že ekonomika je součástí ekosféry, nikoliv naopak. Limitujícím faktorem lidského rozvoje je pak technologický pokrok. Nejstarší z těchto tří směrů je Environmentální ekonomie,⁴ jež řeší problematiku vztahů ekonomika-příroda a hledá praktické řešení nastalých problémů. Druhou v pořadí je Ekologická ekonomie (též bio-ekonomie), která jako první představila myšlenku Trvale udržitelného rozvoje. Posledním směrem je Ekonomie přírodních zdrojů, jež se zabývá otázkou oceňování životního prostředí a jeho nevyhnutelnou nevyhnutelností ze spotřeby ekonomických subjektů.

Nyní když si společnost uvědomuje, že přírodní zdroje jsou omezené, začíná stále více investovat do tzv. Zelených investic a Green marketingu.⁵ V roce 2008 proto oficiálně vzniká nový myšlenkový směr – Green economy. Tato teorie hovoří o nutné potřebě investovat finanční prostředky do životního prostředí a zachovat ho tak i dalším generacím. V roce 2008 vydala OSN v reakci na finanční krizi dokument – Green New Deal, jehož cílem bylo oživení globální ekonomiky cestou zelených investic. V rámci programu Global Green New Deal Policy se státy zavazovaly investovat 1% HDP na zelené prvky v oblasti obnovitelných zdrojů, udržitelné dopravy, ekologické infrastruktury planety, ekologického zemědělství a energetiky budov. Rok 2011 poté přinesl zvýšení výdajů na 2% z HDP v rámci New UNEP Report. (Cudlínová, 2013)

⁴ Asociace environmentálních ekonomů vznikla již v roce 1979

⁵ Green Marketing – firma chce upoutat své zákazníky na snahu být co nejvíce ekologickou a environmentální

Z pohledu sociologie se do popředí společnosti dostává sociální vrstva tzv. Zelených límečků (lidé v oblasti ekologických služeb) a střídá na tomto postu vrstvu límečků bílých. Tento fakt můžeme směle označit za další z modernizačních vln vývoje společnosti.

SHRNUTÍ:

Před vypuknutím světových válek se lidstvo nacházelo v období před modernizačním. Většina výrobního faktoru práce byla soustředěna do primární a sekundární sektor byl teprve na počátku svého rozvoje. Po první průmyslové revoluci se však značná část populace začala přesouvat do zpracovatelského segmentu průmyslu a lidstvo procházelo první vlnou modernizace – industrializací. Zaměstnanost byla téměř plná a ekonomický růst nesl výrobní faktor práce. S rozvojem vědy a techniky se zájem společnosti v 70. a 80. letech pozvolna přesouval do sektoru služeb a prošla druhou modernizační vlnou. Výrobní faktor kapitálu významně převýšil váhu práce. Nyní si společnost uvědomila důležitost i třetího z hlavních výrobních faktorů - půdy a prochází třetí modernizační vlnou – vlnou ekologickou. Je důležité zdůraznit, že modernizace se ve všech svých fázích dotýkala nejprve států, poté měst a až v poslední řadě lokálních rurálních komunit. Až v několika posledních letech dorazil koncept zeleného hospodářství také na český venkov a je jen na něm jak s ním naloží.

3 Venkov a venkovská krajina

3.1 Rurální oblasti: součást Čech a problémy jejich vymezení

Venkov vždycky byl vždy chápán v očích veřejnosti jako od města odlehlá část krajiny, jež je do jisté míry zranitelná a žije si svým vlastním životem. Na úvod této kapitoly bych rád zveřejnil tradiční popis venkova ze strany Bohuslava Blažka:

„Venkov se zdá být vším a ničím, dokud vyplňuje veškerou obydlenou krajinu, tedy do vzniku měst. Jeho obyvatelstvo jistě má své vlastní jazyky, folklor a jiné rysy etnické svébytnosti, nemá však žádnou politickou identitu. Nemá centrální vojenskou sílu, takže se zdá být odsouzeno žít v míru, nebo vystaveno nájezdům kočovníků.“ (Blažek, 1998)

Venkov populaci vždy fascinoval a to nejen v českých zemích, vyloženě poeticky zaznamenal svůj vztah k venkovu David Lowenthal:

„Ze svých vzpomínek vím, že vztahy v krajině jsou velmi účelné. Paměti místa uchovávají se snadněji na místě než v čase, nebo v epoše. Při přechodu od centralizované historie směrem k předávanému odkazu, působí krajina jako sídlo paměti kolektivní, jež je zakořeněná v každodenním životě komunity.“ (Bresl&Groth, 1997)

Venkov můžeme chápat jako demografické rozmístění obyvatel a jejich sídelních struktur v daném státě. Obecné definice vymezují venkovské obce jako takové, které mají do 2000 obyvatel, někdy až do 5000. Venkov rovněž nemá hustotu zalidnění vyšší než 150 obyvatel na kilometr čtvereční rozlohy půdy. Českou republiku tedy s lehkostí můžeme považovat za rurální zemi, o čemž svědčí fakt, že průměrná velikost obce je jen o málo vyšší než 1600 obyvatel. (Lapka, 2008) Přesnou a jednoduchou definici venkova vypracovala Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD, přestože není pro členské státy nijak závazná, je dobré si takovéto určení popsat:

Jde především o hustotu zalidnění, která na úrovni NUTS 3 (kraje ČR) vymezuje tři základní kategorie sídelních regionů

- *Převážně venkovský region (Predominantly rural region)* – více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích, jež jsou určeny jako obce s méně než 150 obyv./km²
- *Významně venkovský region (Significantly rural region)* – 15-50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích.

- *Převážně městský region (Predominantly urban region)* – méně než 15 % obyvatel žije ve venkovských regionech.(Perlín, 2013)

Podle takto zvolených kritérií žilo v ČR na začátku programového období 2007-2013

32,7 % obyvatel v městských regionech

48,8 % obyvatel ve významně venkovských regionech a jen

19,5 % obyvatel v převážně venkovských regionech.⁶

Na tomto příkladu je krásně dokazatelné, že s vymezováním venkovských oblastí je spojena značná míra rizika. Změní-li se metodika určování, změní se i výsledné nebo očekávané naměřené hodnoty. ČR je podle vzoru OECD – typicky venkovskou oblastí, ale 50% obyvatel žije v obcích nad 2000 obyvatel.⁷

3.2 Proměny českého venkova

Dříve byl venkov chápán jako tradiční zemědělská oblast. Před první průmyslovou revolucí dosahovala zaměstnanost v zemědělství až k 60%. Na začátku 20. let minulého století už v primárním sektoru působila pouze pětina obyvatel Čech (Semily, 2005). V současné době představuje zemědělsky činné obyvatelstvo jen menší část rurální populace, konkrétně 2% (vývoj nejbližší minulosti viz pozn. pod čarou)⁸.

Venkov byl v průběhu minulého století popisován pomocí negativní definice a komparace s městem. Na rozdíl od města na venkově převládá přírodní prostředí homogenního sociálního soužití s decentralizovanými (rozptýlenými) obydlími a usedlostmi po krajině. Na venkově též není vyspělá infrastruktura. Lidé zde nemají tendenci formovat se do skupin, struktura vztahů je zde neformální založená na přirozeném sociálním statutu.

Lidé na venkově dnes široce diferencují svou činnost a bydlí zde i obyvatelstvo, které sem emigrovalo a není zde tradiční. Proto se pojem venkovský na konci minulého století vykládá jinak. Urbanizační tlaky donutily sociology nahradit pojem venkov pojmem venkovský prostor. Je stále více využíván nejen pro zemědělské, ale i pro ko-

⁶ Vyplývá to z článku: Perlín, R. (2009) Vymezení venkovských regionů. Zdroj Deník veřejné správy. Dostupné na URL: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>; poslední přístup 15. 7. 2015

⁷ Rozložení území ČR do kategorií – viz příloha č. 1

⁸ Podíl zemědělské populace na celkové v ČR za roky 2008-2013:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Průměr
Zemědělství	2,50 %	2,42%	2,37%	2,34%	2,35%	2,41%	2,39%

Zdroj: ČSÚ VŠPS

merční účely typu agroturistika, rekreace nebo dokonce jako nástroj léčby. Složení sociálních vrstev se promíchává a rurální sociologie se zajímá především vztahem Město – Venkov. S pronikáním sektoru služeb se optimalizuje výroba, avšak stát a EU mají tendence dbát na zachování krajinného rázu a udržování rurálních tradic. V důsledku sociálních změn též vznikají tzv. Příměstské oblasti – místa, do kterých se lidé stěhují obousměrně, jak z vesnic, tak z měst. V posledních letech se též změnil postoj venkova k financím. Zatímco dříve byly peníze brány jako zdroj produkující další peníze, nyní jsou chápány jako faktor, jež plodí zejména moc.⁹ Moderní ekonomický svět hledá ve svém působení dosažení ziskovosti (rentability) svých aktivit a ekonomické chování lidí střídá chování vedoucí k samozásobení. Výrobní faktor kapitálu se stává důležitějším než faktor půdy.

Venkovské obce v současnosti nesou i funkci politickou. V dnešní době je obci zákonem přikázáno starat se o své obyvatele a činit z nich občany a řádně je informovat o veškerých změnách (zákon č.128/2000 Sb., o obecním zřízení, ve znění pozdějších předpisů). Uvažuje – li se o nastalé situaci tak obce vykonávají přenesenou působnost státu výměnou za částečnou vlastní autonomii, přičemž v některých ohledech stát představuje vyšší správní autoritu. Venkovská obec se musí naučit, a to je pro ni nové, směřovat do budoucnosti a promýšlet své záměry s ohledem na dlouhodobý vývoj. Většina obcí zpracovává své územní rozvojové plány – strategické dokumenty vedoucí k dlouhodobé prosperitě obce. Moderní společnost zcela v tomto směru zcela ovládla venkov, když mu vnutila právo schválené legislativou a oslabila tak funkci práva přirozeného.

⁹ Zdroj: Přednáška Miloslav Lapka – Rurální Sociologie listopad 2013

3.3 Soběslavsko

Oblast okresu Tábor, konkrétně pak správní obvod obce s rozšířenou působností Soběslav, je mi blízká z několika důvodů, za prvé jsem Jihočechem a krása řeky Lužnice a přilehlých lesů mě velice oslovuje a za druhé je to místo mého dětství, kde jsem napůl vyrůstal (žili zde babička s dědečkem) a nyní zde pobývá otec i jeho sestra a tak se sem vždy rád vracím. V této části jižních Čech je stále ještě zakořeněno zemědělství, rybářství, lesnictví, myslivost i všechna ostatní zaměstnání spojená s přírodou. Je jasné, že i do místních vesniček pronikly modernizační vlny, avšak jestli byly opravdu tak silné jako např. ve Spojených státech amerických, to je jedna z otázek na kterou se pokusí nalézt odpověď následující stránky tohoto textu.

Co říkají o regionu fakta?

Ve správním obvodě obce s rozšířenou působností Soběslav se nachází těchto 20 obcí s pověřeným obecním úřadem:

Budislav	Katov	Přehořov	Třebějice
Dírná	Klenovice	Roudná	Tučapy
Dráchov	Komárov	Sedlečko	Vesce
Hlavatce	Mezná	Skalice	Vlastiboř
Chotěmice	Myslkovice	Soběslav	Zvěrotice

Vyjma centrálního města, Soběslavi (7000 občanů), nepřesahuje počet obyvatel v jednotlivých obcích 1000 lidí a dohromady zde žije méně než 22 tisíc stálých bydlících.¹⁰ Na celkové rozloze necelých 1300 čtverečních kilometrů.¹¹ Z toho vyplývá skutečnost, že hustota zalidnění se ve zvolené lokalitě pohybuje na velmi nízké úrovni - 17 obyvatel na kilometr čtvereční. Z tohoto hlediska spadá oblast zcela jednoznačně do venkovských oblastí, podobně jako většina území ČR, a to podle všech různých kvantifikačních metod klasifikace určení venkova.¹²

¹⁰ K 1. 1. 2015 to bylo přesně 21 892 obyvatel, zdroj: Informační servis ministerstva vnitra ČR (2015) dostupné na URL: www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcích.aspx, poslední přístup 13. 7. 2015

¹¹ K 31.12 roku 2013 byla celková výměra v těchto obcích 127839,5 hektaru. Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ – Územně analytické podklady (1b) v obcích vybraného SO ORP

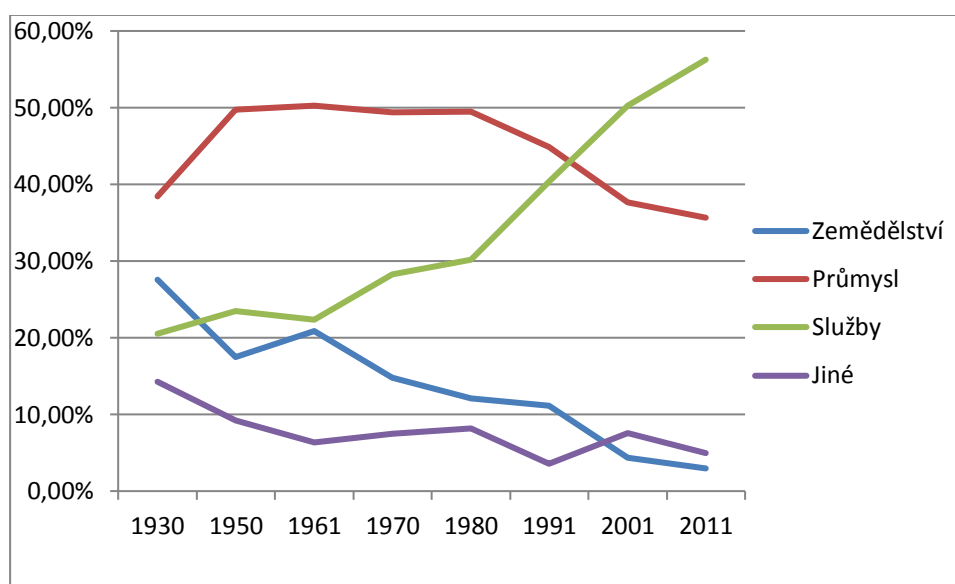
¹² Binek, Perlín, i definice dle OECD řadí tuto oblast mezi významně venkovské regiony, + hustota zalidnění Jihočeského kraje v příloze č. 3

3.4 Odvětvová (sektorová) zaměstnanost obyvatel jako znak modernizačního procesu.

3.4.1 Situace v ČR

Modernizace se samozřejmě podepsala i na společnosti na území ČR. Z následujícího obrázku je jasně patrné, že první vlna zasáhla ČR po druhé světové válce, kdy v průmyslu byla zaměstnána polovina všech ekonomicky aktivních obyvatel, nejvíce pak v roce 1961. Prakticky celé minulé století slábla důležitost a postavení zemědělství, jednak pod vlivem vývoje světového hospodářství, ale i z důvodu násilné kolektivizace a počínání komunistického režimu a do popředí se pomalu dostával sektor služeb, který počátkem poslední dekády 20. století přeskočil i průmyslová odvětví co do počtu zaměstnanců, zcela v souladu s modernizačními úvahami Daniella Bella (Bell, 1973).¹³ Dnes již sektor služeb zcela dominuje, naopak zemědělství se věnuje jen asi 3% zaměstnaných.

Obrázek 1: Zaměstnanost v odvětvích v ČR

Zdroj: Vávra, 2009
Šerý, 2011

¹³ Do zemědělství je zahrnuto lesnictví, rostlinná výroba, živočišná výroba a myslivectví, kategorie průmyslu obsahuje vedle těžkého a zpracovatelského průmyslu a těžby také stavebnictví, v kategorii jiné jsou zahrnuta ostatní povolání, ale i nezjištěné údaje, které statistiku zkreslují
Přesná data:

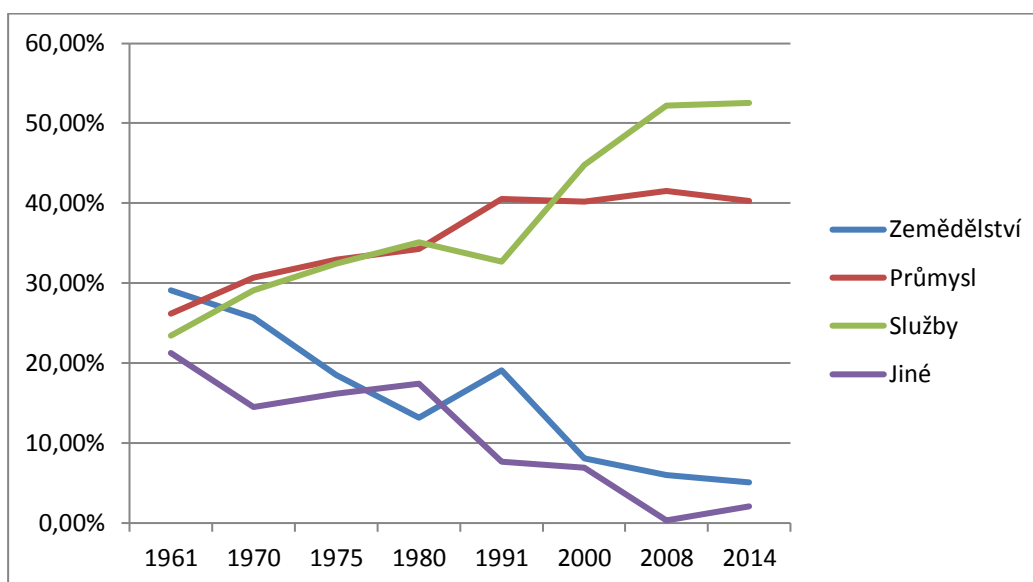
	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Zemědělství	27,6	17,5	20,9	14,8	12,1	11,1	4,4	3,0
Průmysl	38,5	49,8	50,3	49,4	49,5	44,9	37,7	35,7
Služby	20,5	23,5	22,4	28,3	30,2	40,4	50,3	56,3
Jiné	14,3	9,2	6,4	7,5	8,2	3,6	7,6	5,0

Zdroj: ČSÚ

3.4.2 Situace ve vybrané lokalitě

Třebaže v kontextu území celého státu se modernizační trendy projeví jednoznačně a zcela dle očekávání, venkovská lokalita jižních Čech si žije tak trochu vlastním životem. Zemědělství je zde mnohem tradičnějším odvětvím, ale i zde s jeho pozicí zacloumaly kolektivizační vlny minulých režimů a nátlak společnosti na propojení rurálních oblastí s městskými. Na následujícím obrázku můžeme vidět, jak se sektorová zaměstnanost vyvíjela v okrese Tábor (bohužel data na nižší než okresní úrovni nejsou k dispozici). Rok 2014 se dokonce vztahuje až na krajskou úroveň (okresní statistická zpráva nebyla v době zpracování práce k dispozici), ve které se nachází i Soběslavsko¹⁴.

Obrázek 2: Odvětvová zaměstnanost v okrese Tábor

Zdroj viz
pozn. pod čarou č. 15

Z grafu je čitelné, že v porovnání se státním průměrem nalezneme v okrese Tábor vyšší podíl zemědělců a to po celé časové ose. Nápadná je i situace okolo roku 1990, kdy se po pádu komunismu lidé znovu začali do zemědělství vracet, nicméně později i tady zapůsobily modernizační tlaky a zemědělství je znovu, a tentokrát zřejmě definitivně, na ústupu. Druhá výrazná odlišnost a specifika regionu tkví v oblasti průmyslu. Zatímco na národní úrovni, se již naplnil přechod mezi první a druhou modernizační vlnou a lidé začali tento sektor pozvolna opouštět, v Jihočeském okrese se stalo něco neočekávaného. Průmyslová odvětví nebyla po dlouhou dobu zcela nasycena a stále pozvolna rostou,

¹⁴ Mapka regionu v příloze

nebo stagnují. Pravdou je, že společně s nimi roste i sektor služeb, který je v současné době i nejširší oblastí zaměstnavatelů, ale modernizační vlny zde nepůsobí v očekávaném rozsahu a statistiky naznačují, že lokální společenství přeskočila postindustriální fázi svého vývoje.

Přesná data o odvětvové zaměstnanosti v okrese Tábor v procentech ukáže následující tabulka,¹⁵ ze které je jasně patrné, že data jsou z části zkreslena položkou ostatní, která se s přesnějšími výstupy statistiků zmenšuje. Můžeme tvrdit, že oblast nebyla ve 20. století proti modernizačním tlakům z velké části imunní a nezachovala si v plné míře svůj rurální charakter. I když se naplno zapojila do těchto procesů až po pádu, komunistického režimu a vydala se cestou průmyslu a terciarizace na úkor prvovýroby. Vývoj kopíruje celorepublikový trend, byť je značná část obyvatelstva zaměstnávána v zemědělství, sektor služeb již dominuje.

Tabulka 1: Zaměstnanost dle odvětví v okrese Tábor (údaje v %)

	1961	1970	1975	1980	1991	2000	2008	2014
Zemědělství	29,1	25,7	18,5	13,2	19,1	8,1	6,0	5,1
Průmysl	26,2	30,7	32,9	34,3	40,5	40,2	41,5	40,3
Služby	23,4	29,1	32,4	35,1	32,7	44,8	52,2	52,5
Jiné	21,3	14,5	16,2	17,4	7,7	6,9	0,3	2,1

Zdroj viz pozn. pod čarou č. 15

¹⁵ Tabulka je složena z několika zdrojů, neboť souvislá časová analýza nebyla nikdy vytvořena. Proto museli být jednotlivé roky vyjmuty ze statistických měření každý zvlášť a až následně spojeny v jeden celek.

Zdroje dat pro jednotlivé roky:

1961 – Jihočeský kraj v číslech, SEVT 1964

1970 – Sčítání lidí, domů a bytů 1970, ČSÚ 1970

1975 – Prognóza ČSÚ, ke sčítání lidu 1970

1980 – Rychlé výsledky sčítání lidí, domů a bytů – ČSÚ 1980

1991 – Předběžné výsledky sčítání lidu, ČSÚ 1991

2000 - ČSÚ, trh práce, ekonomická aktivita obyvatelstva podle okresů; dostupné na

https://www.czso.cz/csu/czso/13-3104-04-2004-4__trh_prace

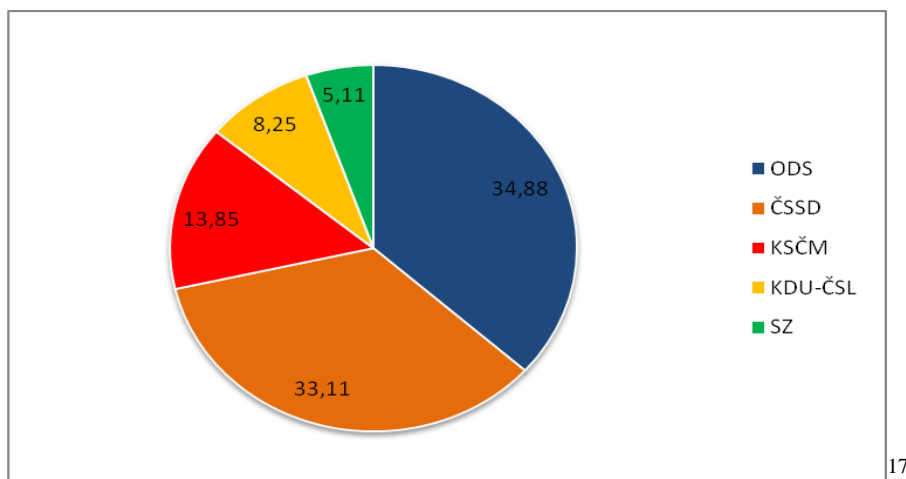
2008 - Analýza stavu vývoje zaměstnanosti v Jihočeském kraji za rok 2008, Jirí Beran, 2009, ČB, s. 9

2014 – Analýza stavu a vývoje trhu práce v Jihočeském kraji za rok 2014, Martina Kratochvílová, 2015, ČB, s. 4

4 Politická orientace obyvatel SO ORP Soběslav – analýza volebních výsledků voleb do poslanecké sněmovny ČR

Proč právě tyto volby? Jistě dalo by se namítat, že komunální volby by byly průkaznějším nástrojem zkoumání politické orientace. Na lokálních úrovních venkovských obcí, ale ve většině municipalit kandidují nestraníci nebo nezávislí kandidáti a tak by byla analýza výsledků komunálních voleb příliš časově i finančně nákladná. Proto jsem zvolil raději nejvyšší úroveň voleb. Parlamentní volby můžeme zařadit do voleb I. řádu¹⁶, když volební účast pravidelně přesahuje 60% hranici. A díky webovým stránkám ČSÚ je jednoduše zjistitelné, jak volby probíhaly v jednotlivých obcích, obvodech, okresech a krajích, společně s jejich výsledky. Je jasné, že lidé nechodí k volebním urnám, jen kvůli otázce modernizace, ale i přes tento nedostatek nám volební výsledky mohou pomoci odhalit politické smýšlení obyvatel v SO ORP Soběslav. Práce rozebere výsledky z posledních tří voleb, tedy v letech 2006, 2010 a 2013, neboť v tomto období začala do Čech výrazněji pronikat zelená modernizační vlna. V roce 2006 ještě nikdo neočekával brzký příchod finanční, též strukturální, krize a ČR byla jen krátce členem EU. O modernizaci v Čechách mluvil jen málokdo z politiků a zelené investice byly na počátku svého rozmachu. Jak volili obyvatelé Soběslavska, můžeme vidět na následujícím grafu.

Obrázek 3: Volby do PSP 2006 (zisk subjektů v %)

Zdroj: ČSÚ

¹⁶ V ČR můžeme volby rozdělit na volby I. Řádu a volby řádu II. a to podle volební účasti a důležitosti voleb, jak je vnímají sami voliči. Do první skupiny můžeme zařadit volby parlamentní a komunální do druhé pak volby krajské, senátní a volby do Evropského parlamentu

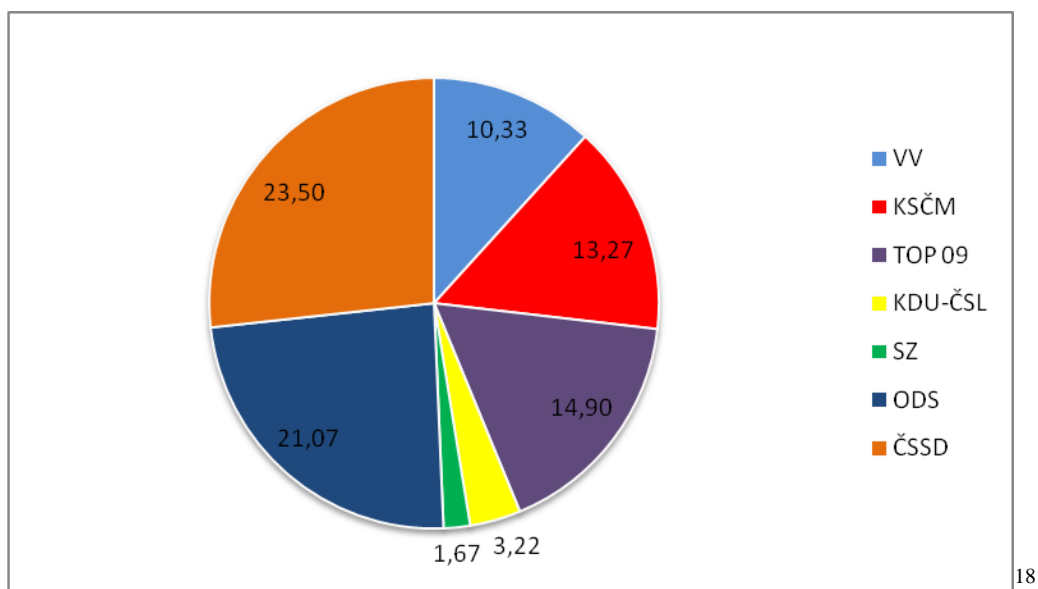
¹⁷ Zdroj dat:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=VOLPS+04_OB1.154&kapitola_id=483&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0&druh_1_8=24, poslední přístup 15. 7. 2015

Z obrázku je patrné, že volby vyhrála ODS, která jako typicky pravicová strana podporovala myšlenky modernizace, zejména pak osamostatnění jedince a přechod od celku k individualitám. Těsně na druhém místě skončila ČSSD, zástupce levého středu, který též proti modernizaci mohl jen těžko vystoupit, neboť cesta ekologických investic se dostávala do popředí Evropských úvah a realizovaných politik. Naopak typickými odpůrci modernizačního hnutí jsou strany KSČM a KDU-ČSL které měly ve svých programových prohlášeních zastávání tradičních hodnot oproti moderní společnosti. Oba tyto subjekty získaly dohromady 22% hlasů, což rozhodně není zanedbatelné číslo a naznačuje, že ne všichni obyvatelé ve vybrané lokalitě byli spokojeni s modernizačními trendy. Samozřejmě se nesmí opomenout ani Strana Zelených, jež byla v tomto období vůbec nejsilnější za celou dobu své historie co do podpory voličů. A vše by naznačovalo, že třetí vlna modernizace by mohla i na politické scéně proběhnout poklidně.

To se ovšem nestalo. EU vstoupila do programového období 2007-2013 a začala prosazovat stále větší podporu environmentálně příznivým projektům, ekologickému zemědělství a ochraně krajiny. Voliči v ČR, ale i na Soběslavsku měli na věc ale odlišný názor. V roce 2010 byl celkový součet odevzdaných hlasů ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Soběslav takovýto:

Obrázek 4: Volby do PSP 2010 (zisk subjektů v %)

Zdroj: ČSÚ

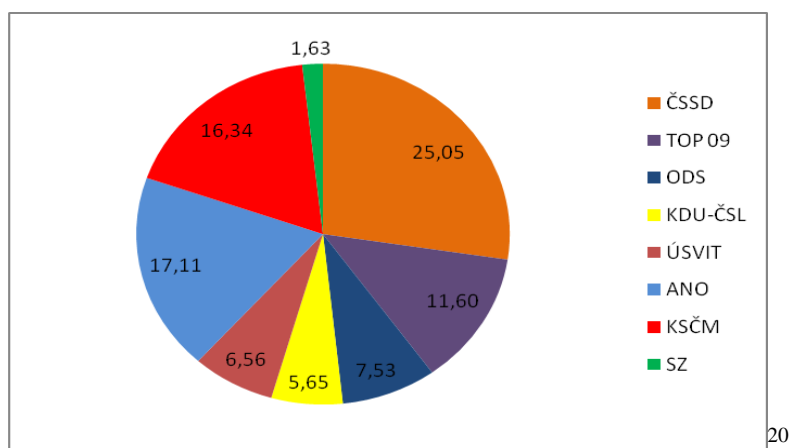
¹⁸ Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=VOL0142PU_OB1.154&kapitola_id=573&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0&druh_1_5=9; Poslední přístup 16. 7. 2015

I když ODS a ČSSD oslabily své pozice dohromady asi o 20%, udržely si vedoucí postavení. Stejně tak oslabily i KSČM a KDU-ČSL. Nově vzniknuvší TOP 09 se vyjadřovala víceméně proti evropským politikám a Věci veřejné těžily pouze z nespokojených českých voličů, a i když získaly desetinu všech odevzdaných hlasů, k otázce modernizace, nebo např. Společné zemědělské politiky, jejíž podpora měla být jedním z hlavních bodů programu Evropských společenství, prakticky neměly co říct, neboť s odstupem víme, že Věci veřejné byly pouze populistickým hnutím, jež se ohrazovalo pouze heslem boje s korupcí. V těchto volbách též výrazně oslabili Zelení. A to ze dvou důvodů, jednak byli v minulém funkčním období členy nepříliš populární vlády, a za druhé pro prosazování svého programu si nevybrali zrovna šťastnou cestu – důkazem toho budiž často kritizovaný program Zelená úsporám. Vše lze shrnout větou, že v roce 2010 voliči prokázali svou nespokojenost s nastolenou politikou.

V zatím posledních volbách se situace razantně proměnila a lidé svými hlasy důrazně vyjádřili nespokojenost s pravicovou a daňovou politikou a rozhodli se vrátit k tradičnějším levicovým stranám (ČSSD a KSČM si polepšily) a na otázky modernizace na chvíli zapomenout. Strana zelených zůstala s podporou pod 2% daleko za očekáváním a ostatní politické strany se též problematice ochrany životního prostředí příliš nevěnují. Dalo by se říci Česká politická kultura je stále ještě na konci druhé modernizační vlny a zastává postoj, že současná společnost je stále ještě společností služeb nikoliv komunitou zelených límečků viz počínání ANO 2011.¹⁹

Obrázek 5: Volby do PSP 2013 (zisk subjektů v %)

Zdroj: ČSÚ

¹⁹ Známy výrok místopředsedy vlády a ministra financí Andreje Babiše: „Rád bych řídil stát jako firmu.“

²⁰ Zdroj:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=VOL0143PU_OB1.154&kapitola_id=903&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0&druh_1_18=23, poslední přístup 16. 7. 2015

Přestože voliči vyjadřují s rozvojovou a zelenou politikou spíše nesouhlas, Česko je stále členem EU a programu ochrany přírody a venkovských oblastí se nevyhne. Mnozí starostové a komunální zastupitelstva v okolí Soběslavi již nyní čerpají peněžní prostředky z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a z operačních programů Ochrany životního prostředí, podnikání a inovace, nebo z fondů CAP, aby pomocí globalizačních nástrojů modernizace zachránili alespoň část z kulturního dědictví a rurálních tradic, které jsou nedílnou součástí společnosti.

Podrobněji o možnostech čerpání dotací do rozvoje venkova pojednávají další stránky čtvrté kapitoly.

4.1 Čerpání financí do venkovských regionů.

Tato kapitola přináší vhled, do rozvojové a dotační politiky EU, ve vztahu k regionům. V evropských společenstvích je uplatňován princip programových období regionální politiky, ve kterých se mají evropské peníze rozdělovat. Rozpočet je schvalován každoročně znovu, je uplatňován tzv. klouzavý princip schvalování. Prvním sedmi-letým programovacím obdobím bylo období mezi lety 1993-1999 a doposud posledním uzavřeným 2007-2013.

4.2 Programové období 2007-2013

Dotační politika EU v tomto období byla postavena na 2 hlavních pilířích – Společné zemědělské (CAP - z anglického Common agriculture policy) a rybářské politice, a Politice hospodářské soudržnosti (regionální + strukturální politika). Hlavními schválenými dokumenty, jež akce zastřešily, jsou Lisabonská strategie a Goteborská strategie. Celý systém je vystavěn v několika hierarchicky uspořádaných úrovních, jež jsou rozděleny na národní a Evropskou část a využívá pro své financování několik strukturálních fondů. Obecnou strategickou úroveň a Strategickou úroveň ponecháme stranou a zaměříme se především na národní a operativní úroveň. (Pártlová, 2014) ²¹

4.2.1 Společná zemědělská a rybářská politika (CAP)

Program rozvoje venkova v rámci CAP je rozdělen do 4 hlavních prioritních os:

- a) Zlepšení konkurence schopnosti zemědělství a lesnictví
- b) Zlepšování životního prostředí a krajiny
- c) Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova a posledním je
- d) program Leader pro Místní akční skupiny,

kteří mají za cíl propojování obcí a navazování regionální spolupráce a rozvoj venkova. V rámci CAP mohou regiony čerpat z Evropského rybářského fondu (v Čechách zejména rybníkářství) a Evropského fondu rozvoje venkova. Právě z poslední osy – tedy programu Leader bylo v České republice čerpáno podílově nejmenší procento dotací. V roce 2012 činil objem investovaných peněz v této ose pouze 5% ze všech. Nejvíce peněz se naopak využilo pro zlepšování životního prostředí a krajiny- 54%. To znamená, že třetí modernizační vlna, alespoň dle statistik, pronikla do evropských politik. Cí-

²¹ Přednáška v rámci předmětu Regionální management, Schéma využití jednotlivých fondů v příloze.

lem je především zachování tradičních zemědělských krajín, ochrana půd, vod a lesnických systémů. V Jihočeském kraji bylo k polovině roku 2012 přerozděleno 8,5 miliardy korun. (Česko, 2012)

4.2.2 Strukturální politika EU

V období mezi lety 2007 -2013 se strukturální politika EU opírala celkem o 3 pilíře (též cíle) regionální a strukturální politiky, přičemž každý z pilířů se vztahuje k jiným regionům. Kritéria určila Evropská komise, tehdy ještě v čele s Josém Manuelem Barrosem. Ve stručnosti se jednalo o tyto cíle:

1) Konvergence – Tato část byla určena pro Evropské regiony soudržnosti (NUTS 2), jejichž HDP nepřesáhne 75% průměrného HDP regionů EU₂₅ – Tedy všech regionů ve všech státech vyjma posledních tří přistoupivších Bulharska, Rumunska a Chorvatska. Cíl konvergence se rozděloval do dvou větví:

a) ROP – regionální programy podporující již zmíněné regiony na území ČR - všechny regiony soudržnosti krom Prahy.²² Financované z Evropského fondu regionálního rozvoje.

b) Tematické operační programy – Celkem 8 rozvojových programů, které měly za úkol v konkrétních oblastech „přitáhnout“ rozvojové regiony na úroveň vyspělejších. Konkrétně se jednalo o oblasti: Dopravy, životního prostředí, vzdělání pro konkurenceschopnost, věda a výzkum pro inovace, integrovaný operační program, lidské zdroje a zaměstnanost, podnikání a inovace a technická pomoc. Každý s několika prioritními osami, které přesně vymezovaly, jaké projekty mohou být dotovány.

2) Konkurenceschopnost a zaměstnanost – Peníze určené pro hospodářsky vyspělejší regiony, jejichž HDP přesahuje 75% průměrného HDP regionů EU₂₅. V ČR pouze Praha. Dotace rozdělovala EU fakticky do dvou směrů konkurenceschopnosti a adaptability regionu.

3) Evropská územní spolupráce – V rámci tohoto cíle, měly vznikat skupiny obcí, nebo regionů na rozdílných stranách státních hranic a podporovat tím mezinárodní vztahy ekonomicky i ze sociální stránky.

²² ROP Severovýchod, Severozápad, Jihovýchod, Jihozápad (Jihočeský + Plzeňský kraj), Střední Čechy, Středí Morava a Moravsko - Slezsko

Evropská komise též určila několik principů, dle kterých mají být finance na jednotlivé projekty rozdělovány, jedná se například o principy koncentrace, partnerství, programování, adicionality, principu monitoringu a hodnocení, solidarity, subsidiarity a dalších. V současnosti se pro realizaci těchto politik využívá zejména 5 strukturálních fondů.²³ (Jílek, 2014 & Pártlová, 2013)

4.3 Programové období 2014-2020

Největší změna v Evropském smýšlení vyvstává zejména ve vytvoření rámcového dokumentu Evropa 2020 a podepsání Dohody o partnerství. Tyto listiny nahrazují předchozí Lisabonskou strategii (2000 – 2010) a zavádějí podporu tzv. Inteligentního růstu, Udržitelného růstu a Růstu podporující začlenění.

Stručné vysvětlení těchto pojmů:

Inteligentní růst – se týká především zaměstnanosti a vzdělávání. Cílem by měly být investice ve výši 3% HDP EU do výzkumu a rozvoje a zvýšit počet absolventů vysokých škol ve věkové kategorii 30-34 let alespoň na 40%. Evropská unie si též vetkla za cíl společnost digitalizovat a využívat informační a komunikační technologie.

Udržitelný růst – Nejvíce spojený s třetí modernizační vlnou. Podle smělých plánů Evropské komise by měla Evropa snížit emise skleníkových plynů do roku 2020 o 20% oproti stavu v roce 1990 a dosáhnout 20% zvýšení energetické účinnosti. Vše je odůvodněno jednoduchými argumenty – Závislost na ropě, uhlí a zemním plynu je nevhodná, neboť spotřebitelé i podniky jsou vystaveny tvrdým a ničivým cenovým šokům. Celosvětový zájem o přírodní zdroje se bude zvyšovat, což povede k ohrožení životního prostředí. Tím je ohrožena naše ekonomická bezpečnost. Neméně důležitý je i fakt, že fosilní paliva se podílí na změně klimatu.

Růst podporující začlenění – má zejména omezit chudobu napříč starým kontinentem a zlepšit nepříznivou situaci, když v EU žije 80 milionů lidí, kteří mají velmi nízkou nebo žádnou kvalifikaci a zamezit tomu, aby v Evropě nebylo 19 milionů dětí na pokraji chudoby. Cílem EU je též zamezit vysoké nezaměstnanosti u mladé generace (asi 21%), kterou s sebou přinesla hospodářská strukturální krize v roce 2009 (Evropská komise, 2012).

²³ Viz příloha č. 4

Nová strategie prosazuje zejména ekologické inovace a tzv. greening. Počet cílů je snížen z 3 na 2 a sice: Investice pro růst a zaměstnanost a Evropskou územní spolupráci. Evropa pozvolna opouští průmyslový sektor a významněji se soustředí na sektor služeb, zejména školství a vzdělávání, a vkládá důvěru v politiku ochrany venkova a zachování krajinného rázu. Ukázalo se, že zejména první vlna modernizace ovlivnila celosvětové dění více než by bylo příjemné a přílišné přeplnění průmyslového sektoru v kombinaci se stárnutím populace významně poškodilo situaci na trhu práce. Evropská komise si rovněž uvědomuje neustále se zhoršující situaci v oblasti klimatických změn a poškozování životního prostředí.

Následující kapitola zobrazí situaci mezi Soběslavskými starosty. Smýšlejí stejně, nebo si těchto potřeb vůbec nevšímají? Je tato politika jen dodatečný zdroj příjmů pro municipality v regionu? Umí si komunální politici představit chod obcí i bez nich?

5 Kvalitativní výzkum, sonda mezi Soběslavské starosty

5.1 Metodický podklad

Kvalitativní sociologický výzkum, který je součástí této práce jako jedna z jejích praktických částí, byl realizován na základě následujících pravidel: Tazatel nejprve vysvětlil respondentům teoretickou situaci ve věci modernizačních vln, pokud ji neznali, a poté se s pomocí rozhovorů a vyplnění dotazníků s povětšinou otevřenými otázkami, se všemi 19 starosty²⁴, pokusil induktivním i deduktivním způsobem ukázat smýšlení komunálních představitelů z hlediska jejich chápání a příběhu modernizace v oblasti Soběslavska.²⁵ Výběrový soubor odpovědí následně zanalyzoval a vyvodil z něj patřičné závěry. Můžeme říci, že je aplikována zakotvená teorie. To znamená, že po sběru dat a jejich uložení je nutné použít kódování, abych mohl rozkrýt odpovědi. V mém případě kódování otevřené. To jest zevrubné zhodnocení dotazníků a stanovení jednotlivých kategorií odpovědí. V případě otevřeného kódování je možné využít i předem připravené teze viz podkapitola výzkumné otázky. Celá analýza končí psaním souhrnných poznámek a propojení tezí se skutečnými výsledky. Tím nám vznikají koncepty nové teorie, ze které je patrné jakým způsobem vybraný vzorek respondentů uvažuje, co hodnotí jako užitečné a co naopak ne (Disman, 2000; Hendl 2005). Pro tyto účely se využila kvalifikovaná většina, alespoň 11/19 odpovědí stejného obsahu či charakteru, neboť pouhá prostá většina může být zkreslující. Vše je podloženo četností odpovědí spadajících do daných kategorií.

Z celkového pohledu probíhal výzkum s pomocí triangulace metod. Část informací byla zjištěna za použití klasického sociologického nástroje – dotazníku. Neméně důležitou součástí byl i následný navazující strukturovaný rozhovor.²⁶ Všechno je podepřeno studiem dokumentů, bez nichž by podobné průzkumy nebyly proveditelné. Záznamy z rozhovorů byly pořizeny v písemné podobě bez použití nahrávacích zařízení a respondentům byla zaručena částečná anonymita. Termíny schůzek se starosty se povětšinou shodovaly s úředními hodinami daných obecních úřadů a probíhaly konkrétně ve dnech 31. 8., 7. 9., 17. 9., 21. 9., 24. 9., a 25. 9. 2015.

²⁴ V obci Mezná nebyl v roce 2015 post starosty obsazen z důvodu nezájmu o volby, dotazník a rozhovor proto poskytl pověřený místostarosta. V pondělí 31. 8. 2015 v úředních hodinách obce.

²⁵ Předkládaný dotazník je součástí příloh bakalářské práce

²⁶ Struktura rozhovoru a záznamový arch tazatele je součástí příloh bakalářské práce, součástí příloh jsou i vzory (formou přepisů) odpovědí z rozhovorů v rámci výzkumu

5.2 Výzkumné otázky

Již čtvrtá kapitola naznačuje, že obyvatelé Soběslavské oblasti se ve svém smýšlení staví mírně proti modernizačním tlakům. Teze, kterou by měla sonda potvrdit, však vychází z jejich realistického postoje a znalosti sociálního prostředí: starostové sice mají ve většině případů kladný vztah k zemědělství a uznávají jeho důležitost pro společnost, na druhé straně však přiznají, že tato oblast bude muset nakonec stejně ustoupit průmyslu a službám ještě ve větší míře než doposud. Další tezí je, že každý ze starostů dokáže najít na rozpínání se sektoru služeb i kladné stránky pro rozvoj regionu.

Zajímavou otázkou je situace okolo Táborského okresu, který se svou sektorovou zaměstnaností významně odlišuje od celorepublikového průměru (viz Tab. 1 Zaměstnanost dle odvětví v okrese Tábor). Starostové by měli v kvalifikované většině potvrdit, že Tábor tíhne k zemědělství z důvodů geografických (oblast se nachází v Jižních Čechách s ještě zachovalou zemědělskou krajinou), ale i z důvodů tradičních, kdy se rodinná pole a usedlosti často dědily z generace na generaci.

V neposlední řadě by měly otázky zjistit, zda starostové vidí v dotacích plynoucích z Evropské unie dobrý záměr, nebo zda by si dokázali chod obcí a celé ekonomiky představit i bez nich. Ostatně i postoje k zelené politice se průzkum dotkl. Premisou nám bylo tvrzení, že jen málo starostů (maximálně 5) z našeho souboru není konzervativních a v zelené politice vidí šanci na lepší budoucnost.

Následné rozhovory se týkaly zejména přibližování se venkova k městu ve smyslu migrace obyvatel, kdy bylo nutné zjistit, zda starostové považují tento vývoj za přirozený a prospěšný nebo spíše násilný. Ústně pokládané otázky též nutily respondenty zamyslet se nad vlivem komunistického režimu směrem k zaměstnanosti v zemědělství, a potřebujeme ještě venkov?

5.3 Výsledky, interpretace a diskuse

Kvantitativní sociologické výzkumy na poli modernizace již probíhaly v minulosti. Podle evidence Českého sociálněvědního datového archivu byl poslední takto specializovaný výzkum realizován v roce 2008, což je pouze blízká minulost, nikoliv současnost. Tyto výzkumy se dotýkaly široké veřejnosti bez ohledu na pohlaví, místo bydliště, povolání. Vzorky respondentů sahaly svým rozsahem do řádů tisíců. I přes tyto odlišnosti s již provedenými šetřeními porovnáám některé otázky a odpovědi ze svého vlastního výzkumu a výsledky se pokusím vyhodnotit.

V této kapitole také vyjádřím četnost jednotlivých odpovědí se společnými rysy, nebo odpovědi, které se zcela shodovaly a zapadají do kategorií vytvořených zpětně po samotném sběru dat. Tato frekvenční analýza bude reprezentována v jednotlivých tabulkách, které budou seskupovány do bloků ze dvou úhlů pohledů. Jednak z rámcového zaměření dotazů, druhotně pak dle jednoznačnosti podaných výpovědí. Některé odpovědi byly tak rozsáhlé, že pronikaly do více kategorií, celkový součet odpovědí v tabulkách tak nemusí být roven počtu respondentů a může jej převyšovat. Proto je v tabulkách uváděna absolutní četnost i názornější četnost relativní (počet odpovědí/počet respondentů). Na základě společných rozhovorů se pokusím rozkódovat, co vlastně modernizace pro lokální komunitu znamená a jak je chápána v očích místního společenstva.

Nejprve k samotnému sběru dat. Byl jsem opravdu překvapen vstřícností jednotlivých starostů, s jakou naše společné rozhovory vedli. V mnohých případech poskytli své názory již při prvních návštěvách na obecních úřadech, u spousty dalších zcela ochotně vyhledali termín, který se shodoval s průnikem volných časů na jejich i na mé straně a stanovili pevné datum, při kterém se setkání uskutečnilo. Rozhovory tak dosáhly vysoké návratnosti 94%, když se podařilo přimět mluvit celkově 18 z 19 dotázaných komunálních představitelů. Délky dialogů samotných se pohybovaly v rozmezí 40 minut až 2 hodiny. Nyní už k samotným zjištěným informacím.

V prvním dotazu měli starostové odpovědět, proč si myslí, že podle statistických údajů je v Tábořském okrese 2x vyšší zaměstnanost v zemědělství než je celorepublikový průměr. Výsledky jsou znázorněny do následující tabulky.

Tabulka 2: Proč je zemědělství tak rozšířené? – vlastní odpovědi starostů

Odpověď, důvodem je:	Četnost	Relativní četnost [%]
Geografická poloha a přírodní bohatství	6x	33%
Tradice zemědělství	9x	50%
Nedostatek průmyslu v oblasti	4x	22%
Průměrná hodnota je zavádějící	1x	6%

Zdroj: vlastní výzkum

S ohledem na jednu z tezí uvedených v podkapitole 5.2 výzkumné otázky podali starostové očekávané odpovědi, když ve většině případů zdůvodnili místní vysoký podíl zaměstnaných v zemědělství tradicí, vysokým podílem úrodné půdy na celkovém půdním pokryvu, ale také vhodnou geografickou polohou Jižních Čech, která nahrává pěstování nenáročných zemědělských plodin.

Potřebujeme venkov?

Celkem jednoznačné odpovědi se týkaly toho, zda je dobré venkov udržet a zda má společnost vůbec šanci rurální oblasti zachovat. Následující dvě tabulky nám zobrazí tuto téměř jednomyslnou shodu.

Tabulka 3: Venkovské tradice 1 – vlastní odpovědi starostů

Myslíte si, že je dobré zachovat venkovské tradice i pro další generace? Pokud ano proč, pokud ne proč?			
Ano 17x	Nevím 1x	Ne 0x	
Ano + zdůvodnění	Četnost	Relativní četnost [%]	
Tradice sblíží lidi	4x	22%	
Děti se mohou hodně přiučit	7x	39%	
Je dobré mít vztah k práci a k přírodě	5x	28%	
Tradice musí být, i bez důvodu	2x	11%	

Zdroj: vlastní výzkum

V další tabulce je shoda a optimismus starostů ještě patrnější.

Tabulka 4: Venkovské tradice 2 – vlastní odpovědi starostů

Má společnost šanci zachovat si venkovské tradice?	
18x ANO (z 18 dotazovaných)	
Jaký je váš vztah k zemědělství?	
Kladný 16x	Víceméně kladný 2x
Co se vám vybaví, když se řekne venkov?	
Mezi nejčastějšími odpověďmi se objevovalo: Zemědělství, mládí, zeleň, dále pak harmonie, hezké místo pro život, klid, kultura apod.	

Zdroj: vlastní výzkum

Starostové prokázali, že zájem o udržení venkovských aktivit a zemědělství by si velmi přáli. Některé poznámky mimo předmět výzkumné otázky však odhalily skutečnost, že stávající generace bude muset o udržení venkova bojovat. Je pouze na lidech, a to zejména mladých podotýkali starostové, zdali budou na venkově setrvávat, nebo se odstěhují do měst za světem služeb. Je paradoxem, že i když mnoho lidí na venkově i vyrůstala, v dospělosti se oddělila od ideálů svých rodičů a venkov opustili, a přesto jsou to oni (my) kdo musí rurální oblasti zachránit a ukázat jejich důležitost svým vrstevníkům a potomkům. Na venkově se můžeme dozvědět jak obtížné je získat obživu prostou prací na polích, nikoliv v moderním světě čísel. Starostové uváděli, že vesnice je taktéž zdrojem poučení. I z průzkumu Akademie věd ČR republiky vyplývá, že lidé mají daleko vřelejší vztah k místu svého bydliště (popř. k vesnici) než ke kraji, regionu, státu a dalším vyšším úrovním společenského uspořádání. (Dlouhá, 2013)

Na závěr bych si dovolil ocitovat jednoho z dotazovaných: „*Vesnice nesmí zaniknout, je místem historie a sblížení lidí,*“ zde je patrné jak hluboký vztah k venkovu můžeme u místních nalézt.

Vliv modernizace?

První skupina otázek měla za úkol jen potvrdit nakolik je Soběslavsko tradiční, rurální, zemědělskou oblastí. Další pokládané dotazy už se týkaly modernizace samotné a hodnocení dopadů i příčin tohoto dění. První částí dotazníku, jež otevírala toto téma, reprezentuje jedna ze dvou uzavřených otázek tohoto znění: Zemědělství je pod vlivem modernizačních aktivit stále na ústupu a zaměstnává stále méně lidí. Myslíte si, že

v horizontu příštích 10 let bude vliv zemědělství v okrese Tábor: (vyberte jednu možnost).

Tabulka 5: Ústup zemědělství? – vlastní odpovědi starostů

Odpověď	Četnost	Relativní četnost [%]
a) klesat rychleji než doposud	1x	6%
b) klesat stejně rychle	2x	11%
c) klesat pomalejším tempem	4x	22%
d) ústup zemědělství se zastaví	7x	39%
e) zemědělství se bude opět rozvíjet	4x	22%

Zdroj: vlastní výzkum

Daty z této jednoduché otázky jsem byl překvapen. Předpoklad, že starostové uznají ústup zemědělství za nevyhnutelný a nezastavitelný se projevil jako chybný. Víra ve vzkříšení zemědělských aktivit převažuje skepticismus, kterému by statistika i modernizační teorie nahrávaly. Je pravda, že věkový průměr respondentů se pohyboval okolo 45 let věku, ale reprezentativní vzorek ukázal přesvědčení, že čas zemědělství ještě přijde. Místní lidé, kteří zde zůstali, se nechtějí vzdát a podlehnout modernizačním tlakům a naopak doufají, že průmysl a služby jsou již na svém vrcholu. Druhou možností je fakt, že starostové již zachytili nástup „zelené“ modernizační vlny a prozíravě očekávají oživení primárního sektoru a tradičních hospodářství.

S tím je samozřejmě spojena situace popsána ve druhé modernizační vlně, že většina lidí je zaměstnávána v oblasti služeb. Místní politikové se měli pokusit nalézt na tomto faktu nějaké pozitivní nebo naopak negativní stránky podívejme se na odpovědi, viz tabulka 6.

Tabulka 6: Pozitiva modernizace – vlastní odpovědi starostů

Existují pozitivní nebo negativní stránky toho, že ve službách pracuje přes 50% lidí?		
Kladné stránky	Záporné stránky	Nevím – 3 odpovědi
Je zaměstnanost – 5x	Neodbornost zaměstnanců – 8x	
Pohodlnější život – 6x	Společnost se stává konzumní – 3x	
	Vystěhovávání se z venkova za prací – 2x	

Zdroj: vlastní výzkum

Tato otázka se jevila jako nejvíce problematická, někteří starostové dokonce nedokázali situaci zhodnotit a zdaleka ne všichni vidí na současné situaci nějaká pozitiva. To je neočekávané a znamená to, že modernizace není ve všech směrech pouze prospěšná. Podobné výsledky se ukázaly i ve výzkumu prováděném Univerzitou Karlovou v Praze v roce 2002. Už tehdy vzorek 2498 obyvatel České republiky na otázku zda je lepší udržet tradice nebo se modernizačně měnit, vybralo druhou možnost pouze 51,2 % respondentů. (Frič, 2002) To naznačuje, že mezi lidmi převládá pocit, že modernizace je velkou část populace ohrožujícím faktorem, neznámou cestou do budoucnosti. I starostové na Soběslavsku nacházeli (o 13 let později) více záporných než kladných stránek modernizace společnosti.

Mezi odpověďmi se objevily i poměrně ostré narážky na to, že lidé sice jsou zaměstnaní, ale některé profese zcela chybí nebo jsou zastoupeny jen minimálně. Velký důraz je kladen především na řemeslné profese, když chybí ve společnosti kvalitní zedníci, řezbáři, nebo kominíci. Na druhou stranu všichni chtějí pracovat v kanceláři, což samo o sobě není dobré. Nejlépe situaci vystihla jedna paní starostka z výzkumu, když řekla: „*Je hezké, že lidé pracují ve službách, ale byla bych ráda, kdyby když už tam pracují, byli tito lidé také odborníky v dané oblasti, což mnohdy nejsou. To poznáte, když je potkáte.*“

V porovnání s výsledky podobného výzkumu na Mendelově univerzitě, je zřejmé, že starostové Soběslavska jsou ve shodě s tamní vědeckou zprávou. V Brněnské analýze silných a slabých stránek nalezneme taktéž tvrzení, že lidem pracujícím ve službách často chybí potřebné vzdělání, znalosti a dovednosti.

„Hlavním problémem českého, v tom i jihomoravského venkova se zdá být nižší úroveň formálního vzdělání jeho obyvatel. To může signalizovat nedostatečný lidský kapitál pro rozvoj.“ (Vajšhar, 2011)

S modernizací pochopitelně přichází i promíchávání rurální a urbánní oblasti dohromady formou vystěhovávání se obyvatel z venkova, nebo naopak příchod jedinců a rodin na venkov. Na zajímavý fakt narazil v roce 2008 výzkum univerzity Karlovy v Praze. V dotazníkovém šetření se 463 respondenty (náhodnými občany ČR staršími 18 let) uvedlo pouze 33% procent dotazovaných, že by byli ochotni se za prací odstěhovat. (Frič, 2008) Ve svých rozhovorech jsme se starosty probírali i toto téma. A starostové si myslí, že venkované jsou nuceni odcházet za prací, o žádné ochotě a dobrovolnosti moc mluvit nemůžeme. Následující výčtová tabulka ukáže, jak vnímají starostové stěhování obyvatel z města na Soběslavský venkov.

Tabulka 7: Modernizace a stěhování obyvatel – vlastní odpovědi starostů

Stěhování lidí z města na venkov?	
Je to situace prospěšná pro obě strany	8x
Nabourává to venkovský styl	3x
Je to velmi špatně	3x
Na venkově tím vzniká nezaměstnanost	1x
Když se to děje, tak to musí být správně	1x
Lidé z města zde hledají klid	1x

Zdroj: vlastní výzkum

Mnozí starostové jsou za nově příchozí rádi, neboť venkov v minulosti prošel silnou vlnou vylidňování a je záhodno místní kulturu obnovovat a to bez lidí samozřejmě není realizovatelné. Značná část také vyzdvihla také fakt, že nový obyvatelé též přinášejí do obce příjem v podobě daní a místních poplatků. Výstrahou mohou být názory zbylé třetiny starostů, kteří upozorňují, že lidé se sice z měst vrací na venkov, ale přinášejí s sebou požadavek anonymity. Tím často rozklívá místní návyky. Opět budu citovat přímo z výzkumu:

„Víte, měšťáci sem přijdou a myslí si, že zde budou mít klid. Tak to ale není. Venkov je místem života a hrajících si dětí. Lidé si dokonce stěžovali, že sousedovi na zahradě štěká pes, na to můžu jen odpovědět - jste na vesnici, to je tady normální. Přesto to někteří stále neumí pochopit!“

Město se tedy snaží proniknout do rurálních oblastí, které ho ovšem nechtějí akceptovat a brání se všemi dostupnými prostředky. Když se mu to podaří tak i další generace budou vědět, co to jsou venkovské hodnoty.

Porovnáme-li výsledky s výzkumem Mendelovy univerzity v Brně z roku 2011, zjistíme, že i v oblasti Jihomoravského venkova zjistili fakt, že venkov nemusí plně uspokojovat nově příchozí obyvatelé z měst.

„Zdá se však také, že suburbanizace ne zcela naplnila očekávání lidí, migrujících do okolí měst. Tito lidé tráví většinu mimopracovního času v autech mezi městem a suburbem a za zdmi nebo ploty svých obydlí. Mají málo času i sil využít deklarovaných předností venkova – blízkosti přírody a hodnot venkovského životního stylu.“ (Vajšhar, 2011)

Jedna z otázek také hledala postoj místních představitelů ke kolektivizaci, která proběhla na území Soběslavska a celých Čech v komunistické éře. Zničila kolektivizace a zemědělská družstva primární sektor, nebo ne? Starostové odpovídali hodně košatě a vytvořit 2 kategorie nebylo vůbec snadné.

Tabulka 8: Komunistický režim a terciarizace – vlastní odpovědi starostů

Myslíte, že k terciarizaci²⁷ společnosti a úpadku zemědělství přispěl i komunistický režim, když zaváděl JZD?	
Ano – zničili půdu i lidskou důstojnost a tradici. Byla pošlapána lidská čest i způsob hospodaření, bezmocní sedláci mohli jen přihlížet devastaci půdy	10x
Ne – Významnější roli sehrávají dnešní nadnárodní společnosti, které zemědělství odcizily lidem a celému venkovu	8x

Zdroj: vlastní výzkum

Po komunistické kolektivizaci jsem předpokládal, že drtivá většina starostů určí tento násilný akt přeměny sociální struktury venkova jako hlavního viníka úpadku zemědělství. Stejně jako v knize Rolník a krajina (Lapka, 2000) se ale i v mém výzkumu

²⁷ Pojem terciarizace byl v průběhu rozhovorů respondentům řádně vysvětlen a z celkového kontextu bylo jasné, co tím přesně myslíme tedy nucený přechod zaměstnanců do sektoru služeb.

objevily hlasy, které tvrdily, že Jednotná zemědělská družstva a související okolnosti nezničily zemědělství, ale jen zničily půdu neopatrnostmi. Téměř polovina z dotazovaných se ve svých úvahách uchýlila k myšlence, že pravým důvodem zničení zemědělství jsou nadnárodní společnosti, které skupují veškerou půdu a odcizují tak práci na polích a loukách místním. To je jedním ze zásadních důvodů, proč lidé ze zemědělství odcházejí, jednoduše není příliš populární pracovat na cizím pozemku. Na svém to má své opodstatnění, jinak ne. To je zarážející.

Zelená politika? Nedůvěra v České prostředí!

Poslední otázky výzkumu se týkaly Evropské unie a financování regionálních projektů z Evropských zdrojů a pohledu na politiku zelených investic. Starostové též dokázali upozornit na nedostatky v systému dotací. Náhled na ekologické investice jsem získával jen formou uzavřené otázky a za použití Likertovy škály viz tabulka.

Tabulka 9: Zelené investice, jsou prospěšné? – vlastní odpovědi starostů

Jak hodnotíte zelené a ekologické investice?		
Odpověď	Četnost	Relativní četnost [%]
Zelené investice jsou velmi důležité	2x	11%
Zelené investice jsou důležité	4x	22%
Zelené investice jsou investice jako každé jiné	7x	39%
Zelené investice nejsou tak důležité jak se čeká	4x	22%
Zelené investice nejsou vůbec důležité	1x	6%

Zdroj: vlastní výzkum

Je pravda, že celkový počet odpovědí a) a b) – 6 sice o jednoho člověka vyvrátil předznamenanou tezi i tak je ale vidět, že důvěra ve význam ekologických investic je nízká. Z rozhovorů a odboček mimo protokolované možnosti je zřetelné, že starostové by rádi pracovali ve spolupráci s přírodou. Naznačují ale, že v Česku jsou tyto možnosti investic velmi rizikovou skupinou a proto si myslí, že je dobré se jim vyhnout. To je příčinou někdy konzervativní volby mezi nabídnutými možnostmi. Jedna výpověď za všechny: „ *Zelené investice v Česku? Blbost!*“ I tato jedna věta má dostatečnou vypovídající hodnotu. Takový je pohled Soběslavských starostů, názorově se však ostře liší s výzkumem České zemědělské univerzity, který zachycuje náhodný vzorek 1591 obyva-

tel ze všech oblastí České republiky. Ukázalo se, že až 87% občanů ČR věří, že by se ekologické zemědělství a ekologické projekty měly na venkov zavádět. (Pecková, 2011) Tento postoj společnosti ostře nekoresponduje s názory představitelů Soběslavského venkova, kteří jsou k ekologickým investicím z celkového pohledu neutrální. Rozdíl si vysvětlují specifickým výběrem našeho souboru praktiků na straně jedné a celkovou podporou ekologického zemědělství veřejnosti na straně druhé.

Evropské peníze? Chceme, musíme chtít – ale jinak!

Celkem 17 z vybraných obcí žádalo o Evropské dotace a 14 z nich uspělo s nejrůznějšími projekty od opravy komunikací až po bezdrátový internet a rozhlas. Jestli je ale systém přidělování peněz správně nastaven a je obcím prospěšný, o tom nemusí být každý přesvědčen. Starostové si myslí toto - tabulka 10.

Tabulka 10: Jak fungují Evropské dotace? – vlastní odpovědi starostů

Jak hodnotíte systém Evropských dotací?	
Každé peníze jsou pro obec důležité, nešťastný je však zvolený způsob čerpání dotací a možnosti čerpat obecně. Systém lze výrazně zlepšit - zjednodušením	13x
Dotace z EU jsou snadno zneužitelné, vše by bylo lepší bez konkrétních dotací se zavedením přidělového systému. Každá potřebná obec by získala své peníze a s nimi by hospodařila. Použití by muselo být účelové to ano, ale konkrétní rozhodnutí bude v kompetenci obcí.	4x
Neumím to posoudit, naše obec nebyla při žádosti úspěšná a tak nemám konkrétní obrázek o situaci.	1x

Zdroj: vlastní výzkum

Starostové nejsou nadšeni způsobem žádání o peníze z Evropských fondů. Poukazují na skutečnost, že i když je projekt zcela v pořádku, nemusí být vždy podpořen. Naráželi také na fakt, že bez manažerských doporučení prakticky není možné finance obdržet. Zároveň nepopírají, že venkovské obce by bez těchto peněz musely zvažovat každou drobnou investici a těžko se mohly rozvíjet. Současná ekonomická situace nutí obce, peníze čerpat a získat se opravdu dají. V jedné z námi vybraných obcí dokonce obdrželi dotaci na zřízení bezdrátového internetu a rozhlasu a to i přesto, že zde žije jen něco málo přes 100 obyvatel. Pro přilákání nových a udržení stávajících to může být jeden z motivačních faktorů, soudí starosta.

5.4 Modernizace – reálný jev?

Průzkum ukázal, že vybraní starostové vnímají proces modernizace na lokální úrovni spíše jako nominální (který si venkov sám nezvolil), nikoliv jako jev reálný. Je zřejmé, že modernizace „šla kolem“ a pohltila lidské počínání. Nejlépe to můžeme demonstrovat na velkém množství podobných názorů, které by se daly shrnout do této věty:

„Přechod do služeb si vybrala společnost sama jako celek, nikoliv naše Soběslavská komunita a stalo se, že lidé prostě museli do služeb jít – neměli na výběr.“

jejíž parafráze jsem se ve velké části prováděných rozhovorů dočkal.

Mínění starostů v oblasti stěhování se lidí rovněž připomíná, že změna bydliště je také více společenským trendem než rozhodnutím jedince, nebo komunity. Zřejmě nejhezčí formulace od jednoho z dotazovaných zní takto:

„Stěhování se může jevit dobrovolným jevem, neboť lidé vlastně činí toto rozhodnutí sami. Kdyby ale společnost netlačila na to být zaměstnaný, nemuseli by lidé hledat útočiště mimo své domovy. Ať už jde o stěhování za prací v případě venkovanů, nebo stěhování se do klidové zóny v případě měšťanů.“

V procesu poskytování dotací, je též jasné, že nominální znaky převládají před těmi reálnými. Samotné řízení z nadnárodní úrovně EU je nominálním nástrojem, avšak původně koncipováno jako nástroj reálný, neboť počínání lidí je skutečné. Opět si dovoluji ocitovat starostu:

„Starostové a obce musí nutně žádat o dotace, protože to vyžaduje celospolečenské nastavení ekonomického a finančního systému a politiky. Venkov již dávno není samostatným prostorem. Předpisy jasně přetlačily a nahradily přirozenou stránku věci.“

Z tohoto vyplývá, že modernizaci se nelze vyhnout (to by mohlo naznačovat, že modernizace je spíše jevem reálným) a starostové míní, že lidé by měli za venkov bojovat a projevovat o něj zájem, avšak společnost působí efektem davu a to i na komunity. Modernizace je tedy nominálním jevem ve vztahu komunita – společnost - modernizace, ale reálná v rozhodování jednotlivců nebo menších částí společnosti. Tato rozhodnutí můžou reálně modernizaci přibrzdit, nikoliv zastavit! Ve výsledku nemůžeme modernizaci přesně kategorizovat, jelikož může zcela oprávněně být vnímána ambivalentně, to znamená, že modernizace spadá do obou kategorií jevů, je reálná a zároveň nominální.

6 SW analýza modernizace pro region

Poslední kapitolu své bakalářské studie věnuji celkovému zpracování dopadů modernizace na Soběslavský venkov. Subjektivní sociologicko-ekonomická analýza silných a slabých stránek modernizace a jejich dopadů vychází z mých vlastních názorů, ze studovaných dokumentů, jež se přímo vážou ke zvolené tematice, z přednášek které byly součástí prezenčního studia Hospodářské politiky EU pro veřejnou správu a v neposlední řadě také z průzkumu mezi starosty a jejich pohledu na věc. Pomocí nalezených pozitiv i negativ na vývoji společnosti nastíním současnou situaci v jednotlivých oblastech lidského soužití a ekonomického fungování obcí ve studovaném regionu a zhodnotím, zda modernizace je pro venkov a jeho obyvatele prospěšná nebo naopak přináší do tradičních oblastí zbytečnou zátěž uměle vybudované konstrukce rozvoje společnosti a chce venkov neefektivně posouvat vpřed.

6.1 Financování obcí

V kapitole financování obcí nemám mnoho osobních zkušeností, a proto budu vycházet zejména z příběhů, které vplynuly z kvalitativního průzkumu a rozhovorů se starosty obcí, které jsem navštívil.

Obce se v současnosti samozřejmě mohou jen těžko rozvíjet a realizovat bez příspěvku státního sektoru. Mezi silné stránky modernizace v oblasti financí tedy můžeme zařadit skutečnost, že obce mohou čerpat prostředky ze státní i mezinárodní sféry. A to nejen dle zákona o rozpočtovém určení daní, ale např. i z Regionálních operačních programů i jiných Evropských programů. O občany je teoreticky správně postaráno.

Praktická realizace ukazuje Achylovu patu celého systému – přílišnou „překonstruovanost“ procesů vedoucích k možnosti s penězi určenými obcím nakládat. Když chce například starosta obnovit silniční značení v hodnotě několika desítek tisíc korun, musí nejprve získat stavební povolení a poté i vyjádření správy silnic. To vše může trvat někdy až několik měsíců, kdy se jednoduše čeká. Po tuto dobu obec za stav svého majetku i za případné škody odpovídá. Pojišťovny to ale nezajímá, ty vidí jen nedostatečné zabezpečení komunikace a vše hradí obec. Toto je jen jeden z příběhů, kdy starostové názorně ukázali, jak může být nadměrná byrokracie pro společnost škodlivá.

Ve výsledku tedy proudí na venkov stále více peněz a místní obyvatelstvo se nemusí uskromňovat jako dříve, když si chtěli lidé pořídit některé nové vybavení. Cena, která je za toto pohodlí placena, je čas. A proto než se vyřídí některé projekty a projdou

všemi komisemi, musí se někdy i o rok odložit. To ale není dobré, neboť po tak dlouhé době již nemusí být požadavky aktuální.

6.2 Zaměstnanost

Mezi kladné stránky můžeme z pohledu jedince samozřejmě zařadit fakt, že moderní společnost se vyznačuje poměrně stálou a nízkou²⁸ mírou nezaměstnanosti bez větších výkyvů. Neustále se rozvíjející sektor služeb nabízí lidem práci a ti snadno získají sociální jistoty. S rozvojem služeb se stávají životy pohodlnější a společnost spěje do stavu společnosti konzumní.

Naproti tomu komplexní, strukturální, náhled na věc ukazuje, že lidé z venkova často migrují za pracovními příležitostmi do města a rurální oblasti se tím vylidňují. Pracovních míst na venkově ubývá i z důvodu mechanizace výroby a lidé jsou často nuceni venkov opustit a výrobní faktor práce přesunout do měst. Příčinou je neustále se zmenšující skupina lidí se zájmem o zemědělství. Velkým nedostatkem rozšiřující se sféry služeb je fakt, že zaměstnanců sice přibývá bohužel však nerovnoměrně ve všech zaměstnáních a tak společnost začíná pociťovat nedostatek kvalifikovaných pracovníků v řemeslných službách, jako jsou např. kominíci, lesníci, rybáři, nebo zedníci.

Modernizace tedy ve výsledku dokáže venkovským obyvatelům poskytnout práci, která ale mnohdy ztrácí svou rurální povahu a nutí místní populaci myslet a mnohdy i jednat městským způsobem a tím narušuje venkovskou morálku.

6.3 Sociální soužití a zachování tradic

Positivním můžeme shledat, že zájem lidí z měst a urbánních lokalit a komunit o rurální oblasti roste, ať už jde o stěhování se lidí z měst za čistějším ovzduším nebo za připomínkou svých předků. Je velmi dobré, že se znovu zakládají sdružení, jež se snaží obnovit dřívější tradice, které se v poslední době začali ztrácet. Např. v jihočeské Skalici existuje maškarní hnutí a pořádá každoročně tradiční velikonoční veselí s tradičním masopustním průvodem. Takovéto akce stmelují společnost a otvírají možnost pro lidskou spolupráci, oživují venkov.

Oproti tomu i městské návyky pronikly v souvislosti s rozvojem techniky na venkov. Venkov začíná být, i přes svoji bohatou historii, anonymní zónou. Lidé z města se

²⁸ Nezaměstnanost v okrese Tábor za posledních 15 let:

Stav k 1.1 roku	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Nezaměstnaných [%]	3,29	6,39	6,5	5,8	5,8	10,7	8,0	7,9

Zdroj: integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí

často mylně domnívají, že městské chování je akceptovatelné všude. Na venkově je stále ještě přítomen „živočišný“ zvýšený hluk (např. od dobytka nebo pobíhajících dětí) a atmosféra podobající se dobrým sousedským, až rodinným vztahům. Dříve si lidé na venkově lidově řečeno viděli do talíře a nebáli se vzájemně si na venkově pomáhat. Dnes se v souvislosti s migrací a bohatnutím některých sociálních vrstev dochází k situaci, že lidé se stěhují na venkov s očekáváním navýšení hladiny svého soukromí, ale na venkově je tomu právě naopak.

6.4 Udržitelnost zemědělství a krajiny

Většina zbylé zemědělské aktivity na Soběslavském venkově se pozvolna přesouvá z živočišné do rostlinné sféry výroby, která je méně náročná co do počtu potřebných pracovních míst. Živočišná výroba je opouštěna, neboť není dostatečně finančně podpořena, což v dnešním zmodernizovaném světě, kde hlavním hnacím motorem vývoje společnosti je zisk a návratnost investic znamená pochopitelný přesun zaměstnanců jinam – do terciálního sektoru.

Zemědělství už není ani pod kontrolou místních obyvatel, ba dokonce ani obcí. Příkladem nám může být situace v Soběslavské vsi Dírná. Přilehlé pozemky územně spadají pod nedalekou Vlastiboř, od které zemědělskou plochu odkoupil nejmenovaný zemědělský gigant z Jihlavy a zaměstnal zde své zaměstnance. Venkov tedy znovu, podobně jako za kolektivizace, ztratil kontrolu nad svými pozemky, jak ekonomickou tak personální.

Velké množství nových pracovníků, kteří „přeběhli“ ke službám způsobuje, že ne vždy jsou pracovní posty obsazovány odborníky, spíše jen lidmi, kteří zaplnili díru ve vývoji společnosti. Je jasné, že ne každý kdo pracoval 10 let v zemědělství, nebo provozoval řemeslo, se stane vysoce kvalifikovaným byrokratem, prodejcem zboží, telefonistou, nebo obecně zastáncem kterékoliv jiné profese absolvováním rekvalifikačních kurzů nebo školení. Lidé, kteří vyrostli na venkově, by se měli ideálně sami rozhodnout, zda chtějí působit v zemědělství jako jejich rodiče, nebo se uchýlí k městskému typu života podle svých pocitů, nikoliv podle toho, že zemědělství už zkrátka není výnosné.

Je hezké, že Evropská Unie vynakládá úsilí, které má za cíl zachovat venkovský ráz krajiny, ale současný „moderní venkov“ nemá o tyto investice majoritní zájem a raději využije peníze na investice do infrastruktury, čističky odpadních vod, nebo jiných pro-

jektů, které upoutají zájem o tyto oblasti i u městských obyvatel a přiláká je zpět a tím venkov znovu oživí.

6.5 Celkový dopad modernizace

Moje vlastní úvaha o tom co přinese postmoderní doba, není na základě zjištěných výsledků jednoznačná. Snadno se může stát, že lidé „otráveni“ běžným životem, plným sedavé a technologické práce, budou se stále častěji uchýlovat k práci řemeslné, a k zemědělství. V něm totiž, alespoň to tvrdí starostové, bude potřeba pracovat vždy. Kdy si to lidé uvědomí, to není jisté. Pro venkovské oblasti by to mohlo znamenat že, by mohly být znovu probuzeny a oživeny a lidé by se do nich mohli vrátit, případně by rurální oblasti mohly začít plnit roli jakéhosi přechodného útočiště. Lidé zde budou hledat únik ze stresových situací terciálního života. To by ale mohlo venkov ještě více poškodit než nyní a rurální odkaz by znovu utrpěl. Skutečné důsledky lidského počínání ukáže až čas.

Jediný kdo může udržet tradiční venkov je, dle mého názoru, současná moderní společnost, zejména pak nejmladší generace lidí do 30 let věku. (Je paradoxní, že pouze mladí lidé z města mohou oživit rurální krajiny, i přes proces stárnutí a vylidňování venkova je tomu tak. Jen mladí lidé vhodně doplní sociální mezery v sociálních vztazích.) Bude-li si to nejmladší pokolení přát, tradiční rurální oblasti setrvají, v opačném případě podlehnou modernizačním tlakům a za několik generací zcela zmizí. Důležité je tady vyzdvihnout slovo tradiční. Venkovské oblasti určené menší hustotou zalidnění jistě setrvají, jestli vydrží i venkovské oblasti určené mentalitou lidí a morálkou záleží jen a pouze na společnosti a tedy i na nás.

7 Závěry

Modernizace je celospolečenský jev, v rámci něhož se zaměstnanci postupně přesouvají z primárního sektoru do sekundárního a později do terciálního. V posledních několika letech si společnost uvědomila, že technologický pokrok stimuluje hospodářský růst, zároveň však narušuje venkovský prostor a dává zapomenout tradicím zemědělství. Proto je nutné venkov podpořit a obnovit. Předmětem kvalitativního výzkumu bylo přinést hlubší vhled do problematiky a shrnout postoje zástupců lokální komunity. Zjistit v jakém světle vnímá venkovský region Soběslavsko, prostřednictvím komunálních představitelů, tento vývoj společnosti.

Z výsledků je zřejmé, že většina obcí na Soběslavsku čerpá finance ze strukturálních fondů EU, nebo alespoň předkládala komisím nějaké návrhy k posouzení. Statistika ukazuje, že zemědělsky orientovaných projektů je značná menšina, a to i přes snahu EU zemědělství oživit, a naopak výrazná část návrhů se týká zlepšování kvality života obyvatel obcí. Z odpovědí starostů je patrné, že třetí vlna modernizace ještě nedorazila v plné míře na Jihočeský venkov a stále zde převažuje sektor služeb na úkor Zelených investic. Přesto se Jihočeský venkov budoucnosti neobává, a přestože se změnil, výběrový vzorek věří, že pozvolné oslabování zemědělství se zastaví. I když dle výpovědi starostů ještě není rurální oblast Soběslavska, v souvislosti s vývojem ekonomického systému, připravena na greening, green marketing a na green economy obecně.

Je paradoxní, že přes veškerou mediální a finanční podporu zemědělství ze strany vlády a Evropské Unie není, dle starostů, efekt tak výrazný jak by se mohlo čekat. Počet zaměstnanců v zemědělství stále ubývá. Lidé se sice vracejí na venkov, ale již nejsou tradičními venkovany. Cílem jejich pobytu zde je hlavně odpočinek a vyčlenění se z urbánních oblastí.

Může být zajímavé provést průzkum opětovně po deseti letech, aby se ukázal vývoj venkovské společnosti v korelaci s národní úrovní politiky a hospodářství. Bylo by jistě dobré provést průzkum i v jiné lokalitě českého nebo moravského venkova, aby se ukázalo, zda je modernizace vnímána podobně nebo naopak odlišně v celé oblasti tradičních Čech.

Klíčová slova: modernizace, venkov, lokální komunita, udržitelnost zemědělství

8 Summary

A modernization is a sociological phenomenon that includes a moving of employees from agriculture sector to sectors of industry and services. In the last years society has realized that, technological progress stimulates economic growth, but on the other side it has destroyed rural localities and traditions of agriculture. It means that countryside has to be supported and renewed. Objective of qualitative research was to analyze and describe opinion of local mayors about modernization.

Results say that majority of municipalities in Soběslav administrative district are drawing money from the EU or submitting their applications to the committee. Statistics show that agriculture projects are in minority, despite the fact that the EU is trying to revive agriculture. The majority of projects is focused on increasing living standard of inhabitants. It confirms that the third modernization wave isn't in South Bohemian countryside yet. Sector of services is still in a leading position. But South Bohemian countryside isn't afraid of the future and believes that the decline of agriculture will be stopped. According to mayors' answers Soběslavsko isn't prepared to accept greening, green marketing and green economy now.

We can see the big paradox here. Although that there is a big financial and medial support from the Czech government and the European Union, there is no big impact on the agriculture. Number of employees in agriculture is falling down all the time. People are moving back to rural localities, but they aren't traditional rural inhabitants. Their main reason is to have a rest here, and to be outside the cities.

My research can be a model for the next similar researches in other localities or in the future. It can be interesting to do the same research in ten years and show the development of society in it. I think it will be good to do this research in other localities of Czech countryside and do some comparison. It can show how the modernization looks like in different localities.

Keywords: modernization, rural, local community, sustainability of agriculture

9 Seznam použité literatury

- Antoš, J. (1964). Jihočeský kraj v číslech, Praha: SEVT
- Bell, D. (1973). The Coming of Post-Industrial Society, London: Basic books
- Beran, J. (2008). Analýza stavu vývoje zaměstnanosti v Jihočeském kraji za rok 2008, České Budějovice: Úřad práce České Budějovice, (s. 9)
- Blatecká, K. (2006). Základní charakteristiky českého venkova (Diplomová práce), Brno: Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity
- Blažek, B. (1998). Venkov, města, média, Praha: Sociologické nakladatelství (s. 81)
- Bresl, T. W. & Groth, P. (1997). Understanding Ordinary Landscapes, the United States of America: Yale University Press. (chapter 15. – Lowenthal. D)
- Cudlínová, E. (2014). Ekopolitika a Ekonomika životního prostředí, České Budějovice: EF JČU (s. 133-146)
- ČESKO, (1991). Předběžné výsledky sčítání lidu ke 3. 3. 1991 v Jižních Čechách, České Budějovice: Krajská správa Českého statistického úřadu
- ČESKO, (1980). Rychlé výsledky sčítání lidí, domů a bytů 1980: České Budějovice: Krajská správa Českého statistického úřadu
- ČESKO, (2012). Úspěšné projekty programu rozvoje venkova, Praha: Ministerstvo zemědělství ČR
- Český statistický úřad, (1970). Prognóza Českého statistického úřadu, ke sčítání lidu 1970, Praha: Český statistický úřad
- Disman, M. (2000) Jak se vyrábí sociologická znalost. UK Praha, Karolinum.
- Dlouhá, M. (2013) Naše společnost 2013, Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR
- Durkheim, E. (2002) Suicide. United Kingdom: Taylor & Francis Ltd.
- Frič, P. (2002) Veřejnost jako aktér modernizace 2002, Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Centrum pro sociální a ekonomické strategie, Praha.
- Frič, P. (2008) Veřejnost jako aktér modernizace, Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Centrum pro sociální a ekonomické strategie, Praha.
- Hendl, J. (2005) Kvalitativní výzkum, Praha: Portál

- Hudečková, H. & Lošťák, M. (2000) Sociologie I, Praha: Filosofická fakulta UK (s. 35 – 48)
- Jílek, M. (2015). Přednáška veřejné finance; Rozpočtová politika EU, České Budějovice: JČU Přednáška zimní semestr v akademickém roce 2014/2015
- Keller, J. (2007). Teorie modernizace, Praha: Sociologické nakladatelství (s. 33)
- Keller, J. (2007). Teorie modernizace, Praha: Sociologické nakladatelství (s. 44)
- Kratochvílová, M. (2015). Analýza stavu a vývoje trhu práce v Jihočeském kraji za rok 2014, Krajská pobočka ÚP ČR v Českých Budějovicích, (s. 4)
- Lapka, M. & Gottlieb, M. (2000), Rolník a krajina, Praha: Sociologické nakladatelství
- Lapka, M. (2008). Úvod do sociologie krajiny, Praha: Karolinum
- Pártlová, P. (2013). Regionální management, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, (s. 32 -56)
- Pecková, V. (2011). Obrazy venkova, Praha: Česká zemědělská univerzita.
- Perlín, R. (2013). Rural 2013, Praha: Přírodovědecká fakulta UK
- Petrová, V. (1970). Sčítání lidí, domů a bytů 1970, České Budějovice: Okresní oddělení Českého statistického úřadu
- Semily, Státní okresní archiv (2005). Ruralismus, jeho kořeny a dědictví: Z Českého Ráje a Podkrkonoší – Supplementum 2010, (s. 50)
- Šerý, O. (2011). Zaměstnanost v České Republice: Hodnocení změn odvětvové a vzdělanostní struktury (rigorózní práce), Brno Masarykova univerzita 2011
- Toffler, A., & Toffler H. (2001). Nová civilizace – Třetí vlna a její důsledky, Praha: Dokořán (s. 15)
- Vajšhar A. (2011). Současný stav a vývojové tendence jihomoravského venkova. Brno: Agronomická fakulta Mendelovy univerzity v Brně, (s. 40; 148)
- Vávra, J. (2009). Jaderná elektrárna Temelín v krajinném, estetickém a kulturním kontextu (rigorózní práce), Praha: Filozofická fakulta KU 2009, (s. 35)

10 Internetové zdroje, odkazy

www.czso.cz – Český statistický úřad

https://www.czso.cz/csu/czso/13-3104-04-2004-4__trh_prace (2. 8. 2015)

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=VOLPS+04_OB1.154&kapitola_id=483&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0&druh_1_8=24, (15. 7. 2015)

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=VOL0142PU_OB1.154&kapitola_id=573&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0&druh_1_5=9; (16. 7. 2015)

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=VOL0143PU_OB1.154&kapitola_id=903&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0&druh_1_18=23, poslední přístup (16. 7. 2015)

www.dvs.cz – Deník veřejné správy

<http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068> (15. 7. 2015)

www.ec.europa.eu/index_cs.htm - Evropská komise

http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/sustainable-growth/index_cs.htm (11. 8. 2015)

http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/smart-growth/index_cs.htm(11. 8. 2015)

http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/inclusive-growth/index_cs.htm(11. 8. 2015)

www.mvcr.cz – Ministerstvo vnitra ČR

www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatele-v-obcích.aspx (13. 7.2015)

Seznam obrázků

Obrázek 1: Zaměstnanost v odvětvích v ČR	18
Obrázek 2: Odvětvová zaměstnanost v okrese Tábor	19
Obrázek 3: Volby do PSP 2006 (zisk subjektů v %)	21
Obrázek 4: Volby do PSP 2010 (zisk subjektů v %)	22
Obrázek 5: Volby do PSP 2013 (zisk subjektů v %)	23

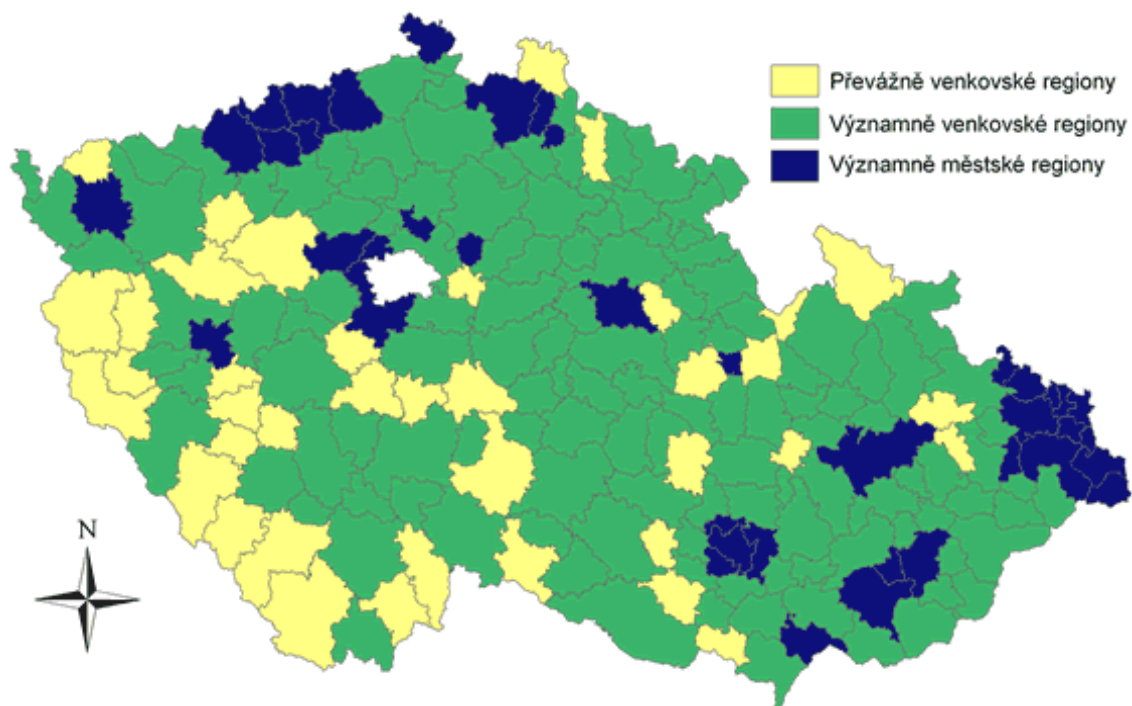
Seznam tabulek

Tabulka 1: Zaměstnanost dle odvětví v okrese Tábor (údaje v %)	20
Tabulka 2: Proč je zemědělství tak rozšířené? – vlastní odpovědi starostů	32
Tabulka 3: Venkovské tradice 1 – vlastní odpovědi starostů	32
Tabulka 4: Venkovské tradice 2 – vlastní odpovědi starostů	33
Tabulka 5: Ústup zemědělství? – vlastní odpovědi starostů	34
Tabulka 6: Pozitiva modernizace – vlastní odpovědi starostů	35
Tabulka 7: Modernizace a stěhování obyvatel – vlastní odpovědi starostů	36
Tabulka 8: Komunistický režim a terciarizace – vlastní odpovědi starostů	37
Tabulka 9: Zelené investice, jsou prospěšné? – vlastní odpovědi starostů	38
Tabulka 10: Jak fungují Evropské dotace? – vlastní odpovědi starostů	39

Seznam příloh

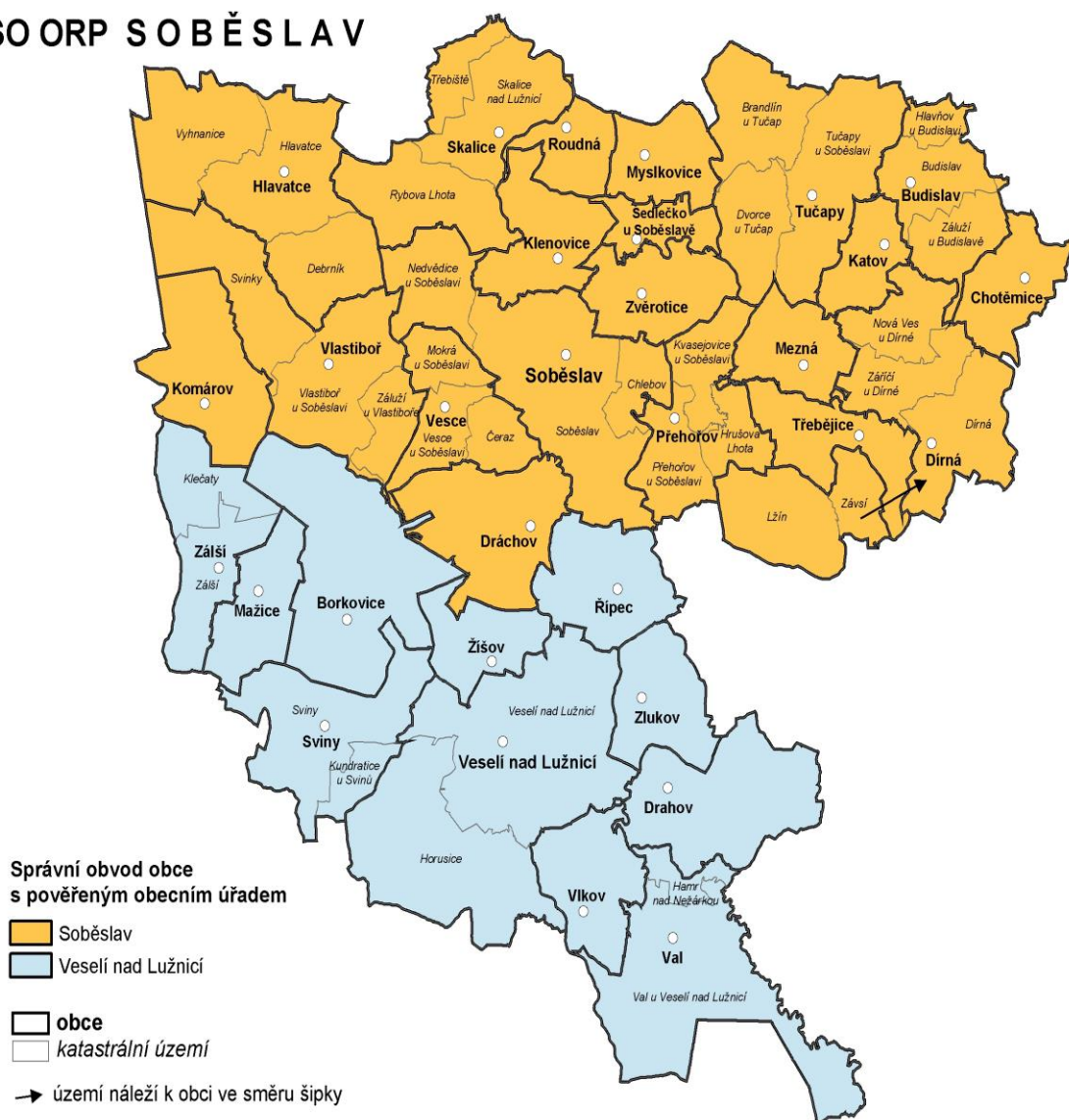
Příloha 1: Regiony ČR dle vymezení OECD
Příloha 2: Soběslavsko – mapa
Příloha 3: Hustota zalidnění v Jihočeském kraji
Příloha 4: Strukturální fondy EU
Příloha 5: Dotazník pokládaný starostům
Příloha 6: Struktura rozhovoru
Příloha 7: Vzory - zkrácené přepisy rozhovorů se starosty

Přílohy

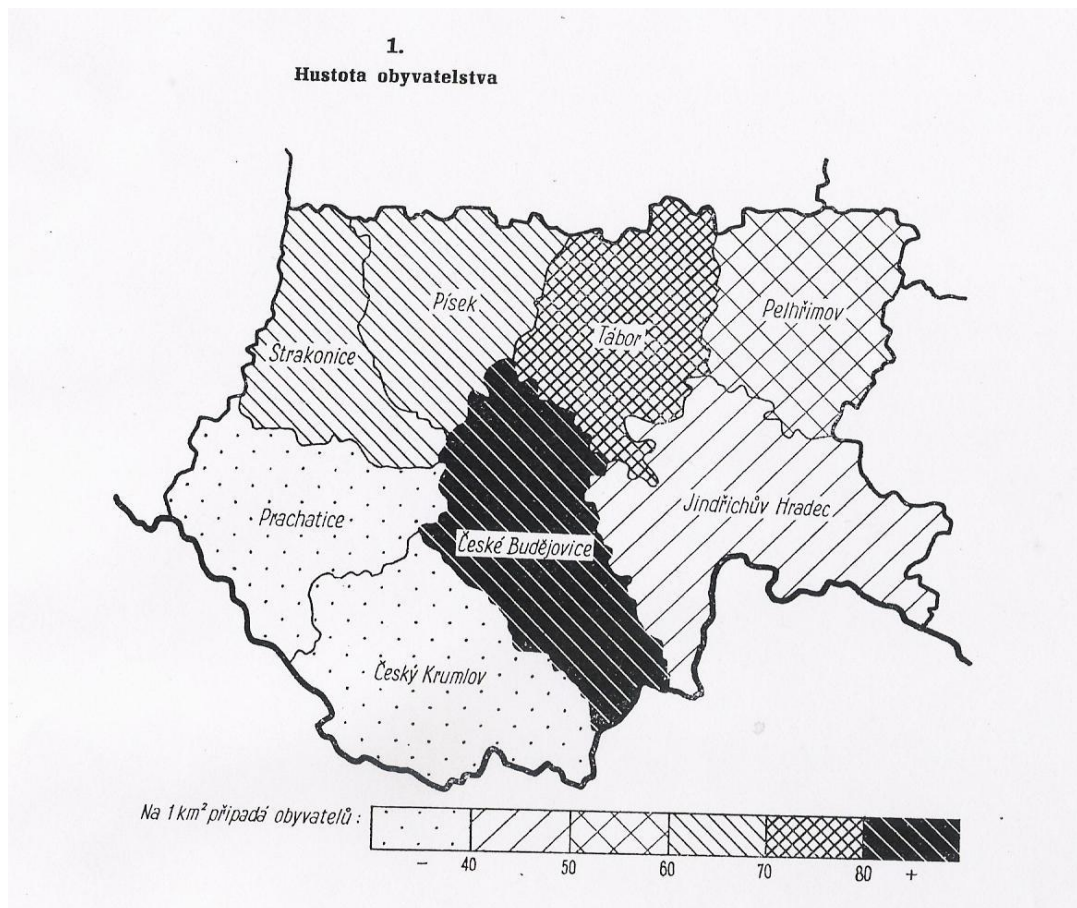
Příloha 1: Regiony ČR dle vymezení OECD

SO ORP SOBĚSLAV

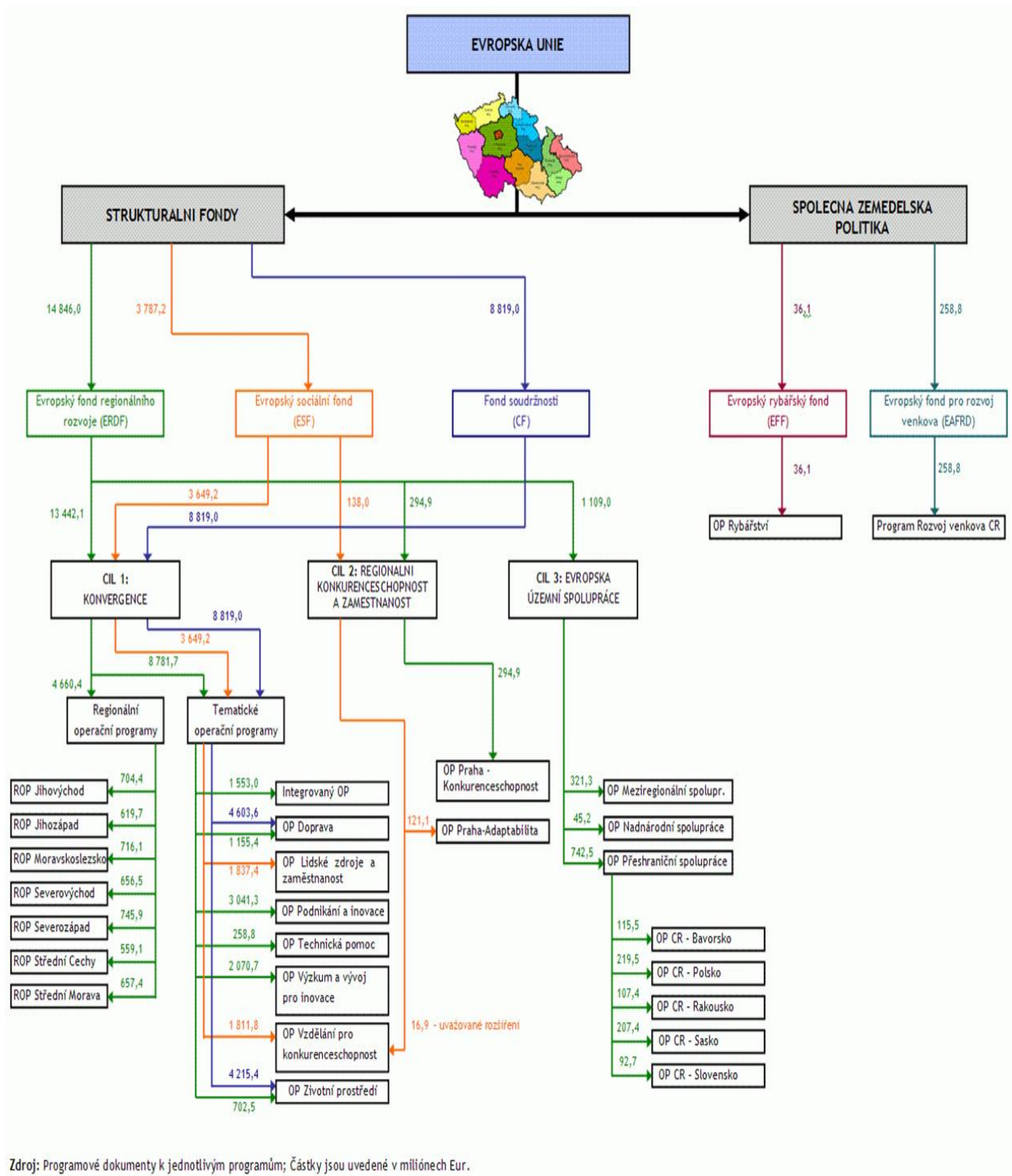
Příloha 2: Soběslavsko – mapa

Zdroj: ČSÚ

Příloha 3: Hustota zalidnění v Jihočeském kraji

Zdroj: SEVT

Příloha 4: Strukturální fondy EU

**Zdroj: PhDr. Dvořáková-Lišková Zuzana,
EEZP cvičení, ZS 2014/2015**

Příloha 5: Dotazník pokládáný starostům

Vážený pane starosto,

dovoluji si obrátit se na Vás s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku, který je nedílnou součástí mého výzkumu v rámci bakalářské práce. Jejím účelem je zjistit postoje komunálních politiků k modernizačním tlakům na společnost. Odpovědi by Vám neměly zabrat více než 30 minut času. Ujišťuji Vás, že dotazník je zcela anonymní a nebude použit jinak, než do méjí bakalářské práce.

Okres Tábor, ve kterém se nachází mimo jiné i Vaše obec, se výrazně odlišuje od České republiky tím, že počet zaměstnanců v zemědělství je zde dlouhodobě asi 2 krát vyšší než průměrná hodnota v ČR. Proč si myslíte, že je právě tato oblast tak výrazně zemědělsky zaměřená?

.....
.....

Zemědělství je pod vlivem modernizačních aktivit stále na ústupu a zaměstnává stále méně lidí. Myslíte si, že v horizontu příštích 10 let bude vliv zemědělství v okrese Tábor: (vyberte jednu možnost)

- a) klesat rychleji než doposud
- b) klesat stejně rychle
- c) klesat pomalejším tempem
- d) ústup zemědělství se zastaví
- e) naopak zemědělství se bude opětovně rozvíjet

Ukazuje se, že většina zaměstnanců dnes pracuje v oblasti služeb. Dokážete na tomto vývoji společnosti nalézt nějaké negativní nebo pozitivní stránky? Pokud ano jaké?

.....
.....

Poslední otázky v tomto bloku se týkají vašeho osobního postoje k zemědělství. Jaký máte k zemědělství vztah?

.....
.....

Myslíte si, že je dobré zachovávat venkovské tradice i pro další generace?

ANO NE NEVÍM

Pokud ano proč? Pokud NE proč?

.....
.....
.....

Tato strana se bude věnovat politice EU ve vztahu k Vaší obci

Žádala již někdy Vaše obec o Evropské dotace? Pokud ano v jakých projektech byla úspěšná (zcela postačí oblast zaměření projektů např. ochrana krajiny, doprava, vybavení obce, zemědělství, stavby atd. -poskytnuté částky ani konkrétní detaily projektů uvádět nemusíte)

.....
.....
.....

Současná politika se ubírá směrem zelených a ekologických investic, jak hodnotíte takovéto úvahy? (vyberte jednu možnost)

- a) zelené investice jsou velmi důležité
- b) zelené investice jsou důležité
- c) zelené investice jsou investice jako každé jiné
- d) zelené investice nejsou tak důležité, jak se očekává
- e) zelené investice nejsou vůbec důležité

Poslední otázka se týká postoje k evropským penězům obecně. Hodnotíte systém evropských dotací, jako přínosný zdroj příjmů, nebo si naopak myslíte, že obce by bez nich fungovaly stejně nebo dokonce lépe? (Svou odpověď, prosím, rozveďte)

.....
.....
.....

Na zbylých řádcích můžete zaznamenat své připomínky a doplňující postřehy, které byste rádi sdělili a přáli si aby, byly zaznamenány.

.....
.....
.....

V případě zájmu o výsledky průzkumu mě prosím kontaktujte na

emailové adrese: kevin12345@email.cz

Mnohokrát Vám děkuji za Vaši ochotu a spolupráci
Kevin Aujezdecký, student Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Příloha 6: Struktura rozhovoru

Záznamový arch, rozhovory:

Jaký je váš názor na přibližování venkova městu, promíchávání těchto dvou oblastí. (Pozn. ve smyslu stěhování venkovanů do měst a obráceně); (je to správné/nesprávné a proč)?

Co říkáte tomu, že i když se venkov a město všeobecně uznávají jako dvě odlišné oblasti, podle statistik se vyvíjejí v oblasti zaměstnanosti velmi podobně. (Je to přirozené, mělo by tomu být jinak apod.)

Myslíte, že k terciální společnosti a úpadku zemědělství přispěl i komunistický režim když zaváděl JZD? (Kolektivizace apod.)

Má společnost šanci zachovat venkovské tradice? Co se vám vybaví, když se řekne český venkov?

Příloha 7: Vzory - zkrácené přepisy rozhovorů se starosty

Rozhovor 1

Jaký je váš názor na přibližování venkova městu, promíchávání těchto dvou oblastí. (Pozn. ve smyslu stěhování venkovanů do měst a obráceně); (je to správné/nesprávné a proč)?

Starosta: Mé pocity z toho jsou spíše smíšené a negativní než dobré, především je třeba si uvědomit, že je to venkov, který se přibližuje městu a ne naopak!

Tazatel: Jak to myslíte, není to vzájemné?

Starosta: Není, to co tato doba přinesla je fakt, že na venkově zanikají pracovní místa, ať už v zemědělství nebo jinde a lidé z venkova jsou nuceni se přestěhovat – přiblížit, k městu za prací. A jen málo z nich se poté dokáže vrátit na venkov zpět, ten kdo přichází na venkov je už znovu člověk z města a své nové návyky sem také přináší. To znamená, že se skutečně venkov mění ve město a ne obráceně, jak jsem řekl.

Co říkáte tomu, že i když se venkov a město všeobecně uznávají jako dvě odlišné oblasti, podle statistik se vyvíjejí v oblasti zaměstnanosti velmi podobně. (Je to přirozené, mělo by tomu být jinak apod.)

Starosta: Jak už jsem řekl před chvílí, je přirozené že se měšťáci vracejí na venkov, aby zde našli trochu klidu, tudíž se to promítne i do statistik!

Tazatel: To je velmi krásná úvaha, mohl byste ji prosím trochu rozvést?

Starosta: Samozřejmě, že mohl. Když nyní bydlí na venkově lidé z města, tak samozřejmě v tom městě také pracují a když pracují ve městě, je jasné, že dříve či později přenesou svá pracovní místa i na venkov, proto je logické, že zaměstnanecká struktura bude podobná nebo dokonce stejná.

Myslíte, že k terciálnízaci společnosti a úpadku zemědělství přispěl i komunistický režim když zaváděl JZD? (Kolektivizace apod.)

Starosta: Osobně si myslím, že k úpadku zemědělství jako takovému nepřispěl – lidé pracovali společně. Podstatu zemědělství zničily až firmy a korporace, které lidem práci odcizily neosobním přístupem.

Má společnost šanci zachovat venkovské tradice?

Šanci určitě má

Co se vám vybaví, když se řekne český venkov?

Sounáležitost lidí, pomoc sousedů a radost

Rozhovor 2

Jaký je váš názor na přibližování venkova městu, promíchávání těchto dvou oblastí. (Pozn. ve smyslu stěhování venkovanů do měst a obráceně); (je to správné/nesprávné a proč)? (Několik minut přemýšlení)

Starosta: Vzhledem k vývoji společnosti je to určitě dobře, že mladí lidé přicházejí na venkov a tím ho chrání, aby nezanikl.

Tazatel: A daří se jim to?

Starosta: Samozřejmě vždyť náš kulturní odkaz stále žije, na druhou stranu, musí i venkov tyto lidi něčím motivovat k delšímu pobytu. A tím se vlastně také rozvíjí.

Co říkáte tomu, že i když se venkov a město všeobecně uznávají jako dvě odlišné oblasti, podle statistik se vyvíjejí v oblasti zaměstnanosti velmi podobně. (Je to přirozené, mělo by tomu být jinak apod.)

Starosta: Zde odpovím ve stručnosti – je to přirozený vývoj společnosti a bylo by špatné snažit se změnit přirozený řád věcí.

Tazatel: A vnímáte rozdíl v čase ve vývoji společnosti?

Starosta: Ne vše je harmonické, člověk si změny ani moc nevšimne, možná zpětně, ale v řádu týdnů nejsou změny vůbec patrné.

Myslíte, že k terciálnízaci společnosti a úpadku zemědělství přispěl i komunistický režim když zaváděl JZD? (Kolektivizace apod.)

Starosta: Ano a to velmi, odebrali lidem to, co si pracně vydobyli v řadě generací, drobné soukromé majetky. Tento trend však pokračuje i po roce 1989, když můžeme pozorovat, jak vznikají velké společnosti a tím šance na znovuvytvoření malých statků prakticky zaniká.

Má společnost šanci zachovat venkovské tradice?

Zatím ještě ano, vše leží na bedrech střední generace, starší už nemohou a nejmladší ještě nemohou

Co se vám vybaví, když se řekne český venkov?

Svátky, příroda a hodní lidé

Rozhovor 3

Jaký je váš názor na přibližování venkova městu, promíchávání těchto dvou oblastí. (Pozn. ve smyslu stěhování venkovanů do měst a obráceně); (je to správné/nesprávné a proč)?

Starosta: Je to zcela určitě prospěšné pro obě strany

Tazatel: Proč myslíte?

Starosta: Ve městě je více pracovních příležitostí, a na venkově je více prostoru pro psychický odpočinek, to znamená, že venkov a města se vzájemně potřebují – lidé se posouvají vpřed a zároveň nestrádají

Co říkáte tomu, že i když se venkov a město všeobecně uznávají jako dvě odlišné oblasti, podle statistik se vyvíjejí v oblasti zaměstnanosti velmi podobně. (Je to přirozené, mělo by tomu být jinak apod.)

Starosta: Moderní technologie v dopravě a sdělovacích prostředcích a internetu už veškeré rozdíly v zaměstnanosti smazaly. Mezi městem a venkovem už není žádná fyzická hranice, lidé mohou pracovat, kde chtějí-venkované ve městě a někdy i měšťané na venkově.

Myslíte, že k terciální společnosti a úpadku zemědělství přispěl i komunistický režim když zaváděl JZD? (Kolektivizace apod.)

Starosta: Ano, rozhodně ano

Tazatel: Čím konkrétně bývalý režim zničil zemědělství?

Starosta: Tím, že sedláci byli vyhnáni do města, a také tím že téměř 40 let byla půda devastována různými chemikáliemi a přípravky, které do přírody nepatří. A to se dá těžko vrátit, hůř než morálka lidí. Zemědělství je tak citlivá věc, že bude jen velmi těžko znovu startovat

Má společnost šanci zachovat venkovské tradice?

Určitě má

Co se vám vybaví, když se řekne český venkov?

Zeleň a zemědělství, harmonie, semknutost lidí a méně anonymity